Silva Rerum

-
IV
./.-
IV
m.dr./
0r.-
1790r.
91r.-
y spra-
a/.-
763r.
demii,
581.-
I.C.
ciach

I.C. Siarczynski Sculp. Zamoscy.

LIST.

POWTORNY
Do Wielebnych OO. Jezuitow Collegium Lwowſkiego.

Z Reflexyámi ná Skrypt o Erekcyi pretendowáney we Lwowie Akádemii przez Jch ſwieżo wydány

Roku 1761.

NIe záwiodłem ſię Wielebni Oycowie, że Liſt moy Przyiacielſki ná Kiążkę Waſzę pod Tytułem *Obiáśnienie Prawdy w Roku* przeſzłym. 1760. we Lwowie przez Wielebność wáſzę wydáną, nápiſany pogárdzicie, iako zdánie ſwoie mocno kocháiący. Jákoż dość uporczywie (wybáczyć proſzę) Wielebność Wáſza kochá go, gdy nowym ſkryptem Roku Teraźnieyſzego 1761. Erekcyą pretendowáney Akádemii we Lwowie niby uſprawiedliwiaiącym bronić ſwego zdánia nie przeſtaie. Tłumáczy Wielebność Wáſza Práwá Akademii Krákowſkiey y Zámoyſkiey, y náuczyć tego Rzeczpoſpolitą Náyiaśniey: koniecznie uſiłuie, czego od czáſow Nayiaśń: ZYGMUNTA III. ſłuchać y przyimować niechciałá, ále iako ſię niżey pokáże, odrzucáłá. Moim zdániem w przyiáźni y poufałości mowiąc, ráczeyby naſládowáć ſkromność Wielkopolſkich OO: Jezuitow wſpołbráci ſwoich, ktorzy zákołátáli podwárazy o podobną Akádemią dlá Kollegium Poznánſkiego, ráz zá ZYGMUNTA III. *Roku* 1611. drugi ráz zá JANA III. 1678. Przywileie ná to Krolewſkie y Bulle otrzymáli; á że ſię to nie podobáło Stánom Náyiaśń: Rzeczypoſpolitey, poprzeſtáli, y kontentuią ſię tám zwyczáynemi Szkołámi, á nie ták poſtępowáć, iak ſobie Wielebność Waſza na Ruſi poſtępuie, kiedy nákołatáwſzy ſię iuż potrzy rázy zá Náyiáśń: JANA KAZMIERZA *w Roku* 1661. 1662. 1663. zá JANA III. 1688. zá AUGUSTA II. 1706. áżeby im Akádemią otworzono we Lwowie, gdy Rzeczpoſpolitá otworzyć nie dopuściłá, ieſzcze y teráz tak nátarczywie, gwáłtem ią ſobie otwierá y czwárty ráz nieuſtannie kołáce, nie pomnąc ná owo: *ter pulſare licet &c.* O coż to tu Wielebności Wáſzey chodzi? nie o Szkoły, albowiem Akádemicy mowią: niech będą we Lwowie ná záwſze, iak bywáły, y proteſtuią ſię przed Swiatem, niech będą, y niech będą. Medykámi y Práwá Swieckiego Nauczycielami bydź nie możecie dla zakázu Swiętych Kánonow y Reguły Zákonney, o coż chodzi?

O iedne Doktorowánie, Berłá y Togi Axámitne sto lát wznáwiácie kłotnie? to ieſt z przeproſzeniem importunia dlà Stánow Náyiaśn: Rzeczypoſpolitey, domágáć ſię nádánia ſobie tey Powági, Honorow y Ozdob, ktorych iuż trzy rázy dáć y na nie zezwolić niechciała. Gdy

zás wiádomości iey y zezwolenia niepotrzebę y w teráźnieyszym skrypcie Wielebność Wászá zdáie się utrzymywáć: niewiem ia iákim práwem Rzeczpospolitá iáko Páni w swym Narodzie nie powinná wiedzieć, że má mieć niektorych Obywátelow w Pánstwie swoim ináczey przystroionych, Berłámi ozdobionych? Czemu Wielebność Wászá nie idzie przykłádem innych SS. Zákonow? Wielebnym OO. Piarom przyiętym na uczenie do Polski Rzeczpospolitá Konstytucyą 1677. pozwoliłá, ażeby podług Instytutu swego uczyli, *Salvis Juribus Academiarum Cracoviensis & Zamoscensis*, tedy przy Náukách swoich nie biorą się przeciwko konstytucyi, do Doktoryi y Ozdob Akádemicznych. Inne Zákony tákże w gránicach záłożenia y przyięcia swego do Polski, uczą u siebie, y Hábity Pátryárchow swoich noszą: coż zá potrzebá Wielebności Wászey Zákonną S. Jgnácego Sukienkę świeckim kolorem pokrywáć, y nád Institutum swoie, porownywáć się z Akádemikámi Swieckiemi ktorych Práwom náwet Konstytucya 1635. ubliżáć Wielebności Wászey ostrzegłá, á nie pozwoliłá. Gdy tedy Wielebni OO. przyięci iesteście do Polski z kondycyą Missyi náuczánia ártykułow Wiáry, y náuk Wierze Swiętey szczegulnie pomocnych, zkądże nad Intencyą Reguły Oryginálney S. Jgnácego do pilnowania świeckich Szkoł y Ozdob pobierácie się, y gotową rozrywkę Apostolstwá umyślnego swego sobie przysposobiacie, przeciw myśli Ewangeliy Swiętey, ktorą Kościoł Boży czytá, *de Communi Evangelistarum*, ná Uroczystość S. Patryarchy Wászego: *Designavit Dominus & alios septuáginta duos, & misit illos binos ante faciem suam &c.* A zás ná Swięto Patryárchy Akádemickiego Błog: Jáná Kántego applikuie Ewángelią *de Communi Confes. non Pontif. Sint lumbi vestri præcincti & lucernæ ardentes in manibus Vestris, & vos similes hominibus expectantibus, &c. vigilate itaq, &c.*

Niech Wielebności Wászey nie czyni impressyi Akádemia Wileńska, álbo Akádemie Niemieckie, y inne, ktorych Prerogátywy iák się w ręce domágáiące ich częścią dostáły, częścią nie dostáły, iáwniey Dzieie Akádemickie z Wieleb: OO. Jezuitámi świádczą, miánowicie Akta *Universitatis Lovaniensis Annó 1566. Parisiensis 1618. tum Archi-Ducis Serenissimi ALBERTI 1618. tum Curiæ Madritensis 1622. 1623. usq ad 1625. tum Duacensis, Græcij, aliarumq, Academiarum* Głosi zás Wielebność Wászá, że Akádemia Krakowská z Zámoyską dlá Erekcyi pretendowáney Akádemii we Lwowie stáć, y lepiey kwitnąć będzie, nie domyślám się iakim sposobem? álbowiem, gdy iedná Pártyá á ieszcze możnieysza ludzi sobie w Krolestwie po wszystkich Prowincyách ná áukcyą Woyská swego ustáwicznie zaciągá, werbuie, y pzebierá, zápewne dlá drugiey álbo trzeciey Partyi ná áukcyą podobną ludzi się przebierze, y zápewneby Partya Akademicka rozmnożeniem Partyi Jezuickiey y rozerwaniem Uczniow osłábioná upadłá, gdyby iey do tych czas iedyná Protekcya Náyiaśn: Rzeczypospolitey nie popieráłá. Bo proszę czterdzieści przeszło Koloniy czyli Szkoł po Dyecezyach Akádemia Krákowská przez swoie subiektá uczyłá, ná sámey Rusi gotowy przykłád, w czyie ręce po wprowádzeniu Wielb: OO: Jezuitow, też szkoły w sámym Lwowie, w Stanisławowie, Krasnymstawie, &c. dostáły się? ále spráwiedliwość sámá rádzi pomiarkowáć się Wielebności Wászey: wszák po Náyprzednieyszych Miastách Instytut ich pootwierał sobie Szkoły

czy

czy nie dosyćże dlá Jego zászczytu y mocy w Krolestwie, dlá czegoż po resztę Praw y Prerogatyw dawnieyszego Instytutu Akádemikow z krzywdą cáłego Duchowieństwá Swieckiego Wielebność Wászá ták żwáwo śiągá, y ostatnie iemu srodki zásługiwániaśię Oyczyznie y Kościołowi, przenośić do siebie prágnie? A co náywiększa że tá żwáwość znáć, że iuż Wielebności Wászey nábiłá głowę punktem honoru, á punkt honoru wprowádził w upor sprzeciwiánia się spráwiedliwości y posłuszeństwu, nie mowię iuż Mandatom Krolewskim, Inhibicyom Rzymskim we Lwowie o to położonym; ále osobliwie wiecznemu Interdyktowi y Inhibicyi, ktorą Náyiaś: AUGUST II. *w Roku* 1706. y dalszym, położył, y zákazał, ażebyście w tey mierze kłotni przez Náyiaś: Krolow y Rzeczpospolitą między Wielebnością Wászą y Akádemikámi uspokoionych więcey nie wznáwiáli, Plácow y Kámienic we Lwowie według Transákcyi swoich z Miástem Lwowem *Roku* 1644. zawártych ná ukrzywdzenie Práwá Akádemii Krákowskiey dáley nie skupowáli. Przecięż uważyć przystoi rácyią w tych Inhibicyách wszelkim práwem godziwą, że gdzie *metus armorum inter privatos*, tám *rem controversam omni jure* sekwestruią, á gdzie *in publico occasio tumultuum & scandali*, tám *Jure Gentium* powinien *Magistratus Causam danti inhibere & interdicere cœptis? non obstante &c.* Jákożkolwiek bądź czy przyięte lub odrzucone będą, dam iednák.

R E F L E X I E.

Ná pretendowáną Erekcyą Akádemii we Lwowie, z Zbiorem krotkim Dzieła świeżo wydanego przez Wieleb: OO. Jezuitow Lwowskich.

Założyli sobie Wieleb: OO. Jezuici Lwowscy w Kśiążce pomienioney zá fundament usprawiedliwienia swego tłumáczyć Swiátu Polskiemu Práwá y Przywileie Akademii Krákowskiey y Zámoyskiey, y pokázuią trzy rzeczy. *Pierwszą:* Ze Práwo Akademii Krákowskiey od KAZIMIERZA Wielkiego y JAGIELLONA Krolow y Fundatorow nádáne nic cále w sobie nie zámyka, coby Fundacyom rownych Szkoł y Erekcyi innych Akádemii á zátym Lwowskiey przeszkádzáło, oráz temuż Práwu ubliżáło. *Drugą:* Ze Erekcyá Akádemii Lwowskiey ná fundámencie Przywileiu Náyiaś: JANA KAZIMIRZA *w Roku* ieszcze 1661. Wieleb: OO. Jezuitom Lwowskim pozwolonego nie czyni krzywdy ani Akádemii Zámoyskiey. *Trzecią:* Ze Erekcyá pretendowáná y Przywiley Kázimirzowski dobrze otrzymány żádnym Konstytucyom y Práwom Publicznym nie ubliżá.

REFLEXYA PIERWSZA.

Ná Práwá Akádemii Krákowskiey.

Wielebni Oycowie? Juz to nie nowiná, bo od czásow osobliwie Náyiaś: ZYGMUNTA III. zawsze ieden psálterz mowicie o Práwách Akádemii Krákowskiey, ále czy był kiedy ápprobowány, y tłumáczenie wásze ták co do Erekcyi Szkoł w sámym Krákowie, y około Krákowá, iáko też co do Akádemiy podobnych w Krolestwie od Náyiaś: Rzeczypospolitey przyięte, zważyć náleży. Więcey niż z Przyłuskiego bo

A2 z Orygi-

z Oryginałow y Autentykow Práwo Akádemii Krakowskiey w teráznieyszey kontrowersyi przywodzę.

Pierwszy Fundátor Náyiáś: KAZIMIRZ Wielki w Práwie swoim Erekcyi Oryginalney Akademii Krakowskiey.

Sub Actum Cracoviæ in die Pentecoste Annô Domini Millesimô Trecentesimô Quadragesimô Quartô. Præsentibûs ANDREA *Cracoviensi,* JOANNE *Sandomiriensi Palatinis,* VILCKONE *Sandomiriensi,* PRESLAO *Visliciensi,* PETRO *Voynicensi Castellanis,* FLORIANO *Cancellario Lanciciensi & aliis multis Nobilibûs fide dignis. Datum per manus Venerabilis Viri Domini* JOANNIS *Decani & Cancellarij nostri Cracovien: Decretorum Doctoris, scriptum autem per Jacobum de Ossava Notarium Curiæ nostræ Regalis ex Codice Privilegiorum Metropolis Regni Cracoviæ desumptum & Sigillô ejusdem Metropolis communitum &c.* mowi ták.

NOS CASIMIRUS DEI *Gratiâ* REX *Poloniæ &c.*

In Civitate nostra Cracovien: LOCUM *ubi Studium vigeat Generale in qualibet licita Facultate nominandum eligendum constituendum & ordinandum duximus, & in antea futuris perpetuis temporibus esse volumus his in scriptis.* SITQUE IBI *scientiarum prævalentium* MARGARITA, *ut Viros producat consilii maturitate conspicuos, virtutum ornatibûs concernentes & diversarum Facultatum eruditos: fiatq;* IBI FONS DOCTRINARUM *irriguus, de cujus plenitudine hauriant* UNIVERSI *liberalibûs imbui cupientes documentis. Ad quem scilicet Cracoviam* Universi *non solùm Regni Nostri & Regionum circum jacentium Incolæ se præclaram hujusmodi scientiæ margaritam assequi affectantes &c. confluant.*

Na to Práwo Urbán Pápież wydał stwierdzáiącą Bullę *Roku* 1364. *Sub Datum Avenione Calendis Septembris,* ktory zezwálá y w Bulli powtarzá. SITQUE IBI *scientiarum* FONS *irriguus, de cujus plenitudine hauriant* UNIVERSI *literarum cupientes imbui documentis,* choć Práwa krolewskiego w teyże Bulli per extensum nie inseruie, á pisząc List właśnie in forma Brevis do krola KAZIMIERZA Fundátorá tegoż *Roku* 1364. obligu-ie go, ázeby nádáne Práwa Akademii krolewskiey od siebie ieszcze stwierdził, więcey nádał, gdy trzebá, y gwałcić ich nikomu nie dopuszczał wte słowá. *Et si expediens fuerit, alia denuo Universitatis Doctoribus & Magistris Scholaribus & Studentibus hujusmodi Regia liberalitate concedas, illaq; tam concessa quam concedenda studens observare & facias ab aliis, prout Honori Tuo convenit inviolabiliter observari.*

Drugi Fundator Krol JAGIEŁŁO rozszerzaiący Práwá Akádemii Krákowskiey y Fundácyą. *Sub Actum Cracoviæ Feria Secundâ Proximâ post Diem S. Jacobi Apostoli. Annô Domini Millesimô Quadringentesimô. Præsentibus VV. in Christo PP. Dominis* PETRO *de Radplina Cracovien:* NICOLAO *de Kurow Vladislaviensi &* ALBERTO *Posnaniensi Episcopis, Validisq;* JOANNE *de Tęczyn Castellanô Cracoviensi;* JOANNE *de Tarnow Sandomirien:* JOANNE *Ligeza Łanciciensi,* JACOBO *de Koniecpole Siradiensi,* SANDIVOGIO *Calisiensi,* MATHIA *Gniezkovien: &* CRESLAO *Brestensi Palatinis.* CHRYSOSTOMO *Sandomiriensi,* CHRYSOSTOMO *Sandecensi,* PETRO *Kmita Lublinensi, &* JMRAMO *Zawiboštensi, Castellanis, Multisq; aliis nostris fidelibus fide dignis; Datum per manus Venerabilis in Christo Patris Domini Nicolai de Kurow Episcopi Vladislaviensis prædicti, & Validi Militis Clementis de Moskorzow Regni Poloniæ Vice Cancellarij.* toż sámo mowi, co y pierwszy Fundator.

VLADISLAUS DEI *Gratiâ Rex Poloniæ &c. Dominus & Hæres &c.*

In Cra-

In Cracovia Civitate nostra LOCUM ubi Studium vigeat Generale in qualibet licita Facultate de consensu voluntate & scientia ac Indulto Sanctissimi in Christo Patris Domini & Domini BONIFACII DEI Providentiâ Papæ IX. &c. nominandû eligendum constituendum ponendum & ordinandum ac erigendum duximus, & Tenore præsentium facimus temporibus Perpetuis duraturum. SITQUE IBI Scientiarum Prævalentium Margarita &c. Fiatq; IBI FONS Doctrinarum irriguus de cujus plenitudine hauriant UNIVERSI. literalibus cupientes imbui documentis ejusdem Studii Generalis, quod in prædicta Civitate Cracovien: ad Decus nostræ Sacræ Coronæ Poloniæ instaurandum decernimus, incrementa felicia ampliare frequentius affectantes & longinquarum Incolas Regionum ad ejus allicere desiderantes accessum, &c.

My WŁADYSŁAW z BOZEY Łáſki KROL Polſki &c. Pán y Dziedzic &c. W Krakowie Mieście naſzym MIEYSCE, gdzieby Generalne Náuki kwitnely w káżdey godziwey Umieiętności zá konſenſem, wolą, wiadomością, y pozwoleniem Oyca Swiętego BONIFACYUSZA Dziewiątego mianowáć, obrać, poſtanowić, założyć, rozporządzić, y wyſtáwić umyſliliśmy, co ninieyſzym Piſmem czyniemy na wieczne czáſy. Niechay *tam* (to ieſt w krakowie) będzie przemágaiących náuk *Perla*. Niecháy *tam Zrodło* Náuk nieprzebrane ſtanie ſię, z ktorego pełności niech czerpáią wſzyſcy prágnący umieiętnemi nápáwać ſię dowodámi tychże Generalnych Náuk, ktore w przerzeczonym Mieście Krákowie, ná Ozdobę Prześwięt: Korony naſzey, Polſkiey wyſtáwić poſtanáwiámy, pragnący częściey pomnożenia ſzczęſliwie rozſzerzáć, y uſiłuiący záchęcić z dálekich kráiow Obywátelow do gárnienia ſię ná to mieyśce.

Czyliż to Práwo według brzmienia ſłow ſwoich zámyka myſl Prawodáwcow exkluduiącą inne ſzkoły rowne, y Akádemie podobne w Kroleſtwie. Odpow: Jáwnie ſię to pokázuie!

Náyprzod: Gdy Krolowie Fundátorowie wſpomnieni mowią: *Mieyśce w Krákowie Generalnych Náuk mianowáć, obráć umyśliliśmy, LOCUM nominandum eligendum duximus*. Więc Krákow nád inne Miaſtá w ſzczegulności do náuk Generalnych ieden ieſt wybrany. A inne Miaſtá pártykulárnym tylko Szkołom ſą zoſtáwione.

Powtore: Gdy wſpomnieni Práwodawcy dáley wyrážáią: *Niech tam, to ieſt w Krakowie, będzie przemágaiących Náuk Perłá. SITQUE IBI prævalentium Scientiarum Margarita*: Więc Akádemią Krákowſką chcieli mieć przewáżáiącą y przewyżſzáiącą Naukámi inne Szkoły y od rowności ich exkludowáli.

Potrzecie: Ciż Prawodawcy rzekli: *Niech tam, to ieſt w Krákowie, będzie Zrodło Náuk Generalnych niewyczerpane, z ktorego niech ſię wſzyſcy nápawáią umieiętnością, prágnący tychże Generalnych Náuk. De quo hauriant Universi. Literalibus imbui cupientes documentis Ejusdem Studii Generalis*. Więc chcieli nieiáko żądaiącym náwet po Grammátycznemu mowiąc ſpoſobem, áżeby wſzyſcy Obywatele Kroleſtwá prágnący tákowych Generalnych Náuk z pełności tegoż źrodłá nábieráli. *Sit Ibi, Fiat Ibi, Fons Doctrinarum irriguus, de cujus plenitudine hauriant Universi*. A gdy żądali, áżeby wſzyſcy Obywátele Kroleſtwa tam ſię Generalnych nauk uczyli, więc przez to już wyrázili, áżeby Sámá iedna Akademia Krákowſká Akademią Generalnych Náuk byłá dlá wſzyſtkich. Y tę Perłę Akademią Krákowſką dodáli, że chcą mieć nie ná Ozdobę iednego Miaſtá álbo Wolewodztwá, ále ná Ozdobę

zdobę cáłey Prześwięt: Korony Polſkiey w tych Słowach *quod Studium in prædicta Civitate Cracovien: ad Decus noſtræ Sacræ Coronæ Poloniæ inſtaurandum decernimus.*

Poczwárte: Gdy KAZIMIERZ Wielki w zwyż állegowánym Práwie dodaie tak: Ná ktore mieyſce to ieſt do Krákowa, wſzyſcy nie tylko Kroleſtwa náſzego, y krain przyległych Obywátele koſztowney tey Perły náuk doſtąpić żądaiący niech ſię garną *ad quem, ſcilicet Cracoviam Univerſi non ſolum Regni noſtri, & Regionum circumjacentium Incolæ ſe præclaram hujusmodi ſcientiæ Margaritam aſſequi affectantes &c.* JAGIEŁŁO zaś powtarzá, *& longinquarum Incolas Regionum ad ejus allicere deſiderantes acceſſum* y dalekich kráin Obywátelow prágnący záchęcić ná to mieyſce. Z tąd wnoſi ſię iawnie myſl y brzmienie Práwá, że ieżeli Krolowie prágneli zgromádzać z dálekich krain ludzi do Generálnych Náuk Krákowſkich, dálekoż bardziey áżeby tám przynaymniey wſzyſcy Obywátele koronni gárneli ſię, y Akádemią Krákowſką za iedyną diá ſiebie ſzkołę Generálną Kroleſtwa mieli, iako y Statut Herburtá miánuie ią *Schola Regni.*

Popiąte: Gdy Dwoch Krolow Fundatorow y Pápież Trzeci zgádzáią ſię wyráźnie ná iedno: niech tám będzie Zrodło náuk y niech z niego czerpáią wſzyſcy. *Fiatq; Ibi Fons de quo hauriant Univerſi*: Więc nikomu czwartemu mieyſcá do tłomaczenia inaczey nie zoſtaie, áżeby Akádemiá Krakowſká nie miáłá bydź iedyną dlá Kroleſtwá Generálną Akádemią.

Poſzoſte: Gdy Krol JAGIEŁŁO będąc Krolem oraz Xiążęciem Dziedzicznym W. X. Litt: dość możnym y przywiązánym do Narodu Litewſkiego, a przecię w Wilnie podobney Akademii nie założył, iáko w Krákowie od KAZIMIERZA Wielkiego iuż założoná byłá, ále ſłoſuiąc ſię do myſli y Práwá Przodká ſwego, Generálną Akádemią Kroleſtwá w Krákowie nową Fundácyą y Przywileiem rozſzerzył, y obdárzył mowiąc: *Fiatq; Ibi Fons ad Decus Sacræ noſtræ Coronæ Poloniæ.* á pártykulárnemi Szkołámi w Litwie konten owáł ſię. Więc chciał mieć iedyną.

Poſiodme: Gdy Tenże Krol JAGIEŁŁO *in Corpore* Fundácyi ſwoiey náwet diá Studentow máiących ſię ściągáć z dálekich krain do Akádemii Krákowſkiey oſobliwſze Práwá wolności y beſpieczeńſtwa po drogách nádał z obowiązkiem wſzyſtkich Kroleſtwa Urzędow, áżeby tákowych Studentow ściągáiących ſię ná náuki od wſzelkiego cła, podatku, y daniny wolnych mieli, od nápaści bronili, krzywdzicielow do reſtytucyi przyciſkáli, niedość że ſię pokázuie myſl JAGIELLONA, że chciał wſzyſtkich zgromádzać do iedyney Akádemiy Krakowſkiey, tak (co też y Sám Krol wyráził) iáko ſię zgromadzáią z Národow do Akádemii Páryſkiey Bonońſkiey Pádewſkiey Práſkiey &c.

Poosme: Gdy Krol JAGIEŁŁO w Przywileiach dálſzych Akádemii Krákowſkiey inkorporuie Kościoł S. Floryána, *Roku* 1401. y znowu Kuſtodyą w Kollegiacie Tego Kościołá, *Roku* 1425. mowi ták: *Ideo pro noſtri Studii Generalis Almæ Univerſitatis Cracovien: firmiori Stabilimento, ác dilatatione, & uberiori incremento, Neophitarumq; Lithvaniæ cæterarumq; Gentium clariori ſalutis illuminatione &c. incorporamus &c.* W tym ſámym Práwie ſtwierdzona ieſt myſl JAGIELLONA, że diá ugruntowánia y rozſzerzenia Akademii Krákowſkiey ku oświeceniu ſamych náwet Neofitow Litewſkich y innych Národow założoney, Dobrodzieyſtwá iey czyni, więc też Akádemią y dla Litwy chciał mieć Generálną Szkołą.

Podziewiąte: Uważyć náleży że Akádemia Krákowſká powſtáła

wráz

wráz z wolnością w Polsce, y Práwá iey od Dziedzicznych Krolow nádáne wefzły wraz w Práwo Publiczne y z Státutami Koronnemi *in Corpus Juris Regni* policzone. Y owszem z wolnościami y Prerogátywámi Stanow Náyiaś: Rzeczypospolitey miánowicie od Krolá KAZIMIERZA Jágiellonowicza, ktory nástąpił po WŁADYSŁAWIE Polskim y Węgierskim Krolu, rázem zostáły potwierdzone przez Diplomá *Generalis Confirmationis Jurium Regni. De Datt: Cracoviæ. Anno* 1456. *Feriâ Tertiâ post Dominicam Oculi.* w te słowá.

CASIMIRUS REX Poloniæ &c. Dominus & Hæres &c. Ipsis Comitibus, Baronibus, Militibus, Proceribus, Nobilibus &c. & præsertim Venerabilibus & Honorabilibus Doctoribus, Magistris, & eorum Suppositis Studij Almæ Universitatis Cracoviensis Regni nostri, Jura, libertates, & Immunitates, Literas, Privilegia, &c. ratificamus innovamus, gratificamus, approbamus & præsentis Scripti Patrocinio confirmamus &c. Præsentibus &c. ták dálece: że Práwá y Wolności Akádemii Krákowskiey są to cząstką Práw y wolności Publicznych, y nárusżyć tę cząstkę, iest to zły przykład zostáwić *derogationis Jurium & Libertatum Regni.* Záczym do uczesnistwá álbo porownywánia się z Práwámi Akádemii Krákowskiey nikt nie może bydź *legitimè* przypuszczonym bez wiádomości y zezwolenia Náyiaś: Rzeczypospolitey, ktora iest *Domina Jurium & Libertatum & Patrona Academiæ Cracoviensis.*

Y ná tym ci to Fundamencie JAN ZAMOYSKI Kánclerz y Hetman W. K. zakładaiąc Akademią w Zámościu z Doktorow y Professorow Krákowskich zdánie swoie *Roku* 1594. powiedział. *Ecclesiæ & Regni Poloniæ Dextera Jachin idest firmitas Alma Academia Cracoviensis est, Ea enim & Immunitatibus ejus (Superi avertant) labentibus rem insimul Leges & Libertatem Regni liberrimi labescere opus est. Sinistra ejusdem Columna Tu sis velim Academia Mea Zamoscensis.*

Podziesiąte: Gdy náwet KAZIMIRZ y JAGIEŁŁO Krolowie Práw Swoich Akádemii Krakowskiey ná Erekcyą nie nádawali prywatnie, tylko iáko się wyżey z Osob wyrázonych ná tymże Práwie pokázuie, w Obecności Pánow, Rád, Senatorow y Szlachty ná ow czás przytomnych ku wáżności tegoż Práwá Krolewskiego akceptacyą niby y świádectwo czyniących. *Præsentibus Venerabilibus in Christo PP. Dominis &c. Episcopis &c. Validisq, &c. Palatinis & Castellanis &c. aliisq, multis Nobilibus Fide dignis.* Więc Przywiley Wieleb: Xięży Jezuitow ná Akádemią Lwowską dány *coæquationem cum Juribus Academiæ Cracovien:* zámykáiący bez wiádomości y zezwolenia Stanow Náyiaś: Rzeczypospolitey wági żádney mieć nie powinien. A gdyby Wielebni Oycowie przełożona explikacyá Práw Jágiellońskich byłá ieszcze dlá wás wątpliwá tedy.

REGUŁY POWSZECHNE

Dlá chcących tłomáczyć Práwo Akád: Krák:

1mò: Kto iest Stánowicielem Práwá, ten powinien bydź y Tłomáczem Jego. *Cujus est condere ejus est & interpretari.*

2do. W wątpliwości iákiego Práwá: zwyczáy y używánie iest naylepszym Tłomáczem iego. *In dubiis usus & Consvetudo est optima interpres Legum.*

DOWOD.

Jáko Akádemia Krákowská według myśli Práw Fundátorskich záwsze bywáłá utrzymywáná od Náyiaś: Rzeczypospolitey przy swey ge-

nerálności Náuk Szkoł, y Prerogátyw Akádemicznych, przeciwko tłomáczeniu y pretensyi Wieleb: OO. Jezuitow *privatim* w Koronie.

Znoszą się zárzuty o Akádemii Wileńskiey y Zamoyskiey, nádewszystko.

Nayprzod: Daremny iest zarzut Wieleb: OO. Jezuitow Lwowskich, że gdyby Prawo Akádemii Krákowskiey chciało ią mieć zá iednę Akádemią y Generálnę Szkołę Krolestwá, tedyby Akádemia Wileńská y Zámoyská nie mogły były nástąpić.

Odpow: Niech wám nie czyni przykłádu Wieleb: Oycowie Akádemiá wászá Wileńská, ná ktorą Przodkowie wási pod czás Woyny z Moskwą Przywiley u Nayiáśnieyszego Krolá STEFANA BATHOREGO, przeciw woli Sámego náwet Wielkiego Xięstwá Litewskiego *Roku* 1577. sobie wyiednáli, iáko y Wielebność wászá w czásie buntow Kozáckich u Náyiaś: JANA KAZIMIRZA *Roku* 1661. dlá Kolegium swego Lwowskiego uczyniłá. Albowiem Krol STEFAN Stroiow y Prerogatyw w myśli nie miał, ále bárdziey rozszerzenie Náuk. Ani Wielkie Xięstwo Litewskie żądało tego, áżeby Szkoły ná ow czás Wileńskie w Akádemią erygowáne były, gdy Xiążę MIKOŁAY RADZIWIŁ Woiewoda Wileński, Pieczęci ná Przywiley przyłożyć nie dopuszczał, z rácyi że tá Akádemia bez rády Pánow y przeciw Práwom y wolnościom erygowána byłá, y Krol STEFAN wystrászył tylko (ieżeli się mowić z Arcy-Biskupem godzi) Pieczęć ná Eustáchiuszu Wołłowiczu, Kásztellánie Trockim, y Podkánclerzem Litewskim: o czym Kommentáryusz Dzieiow Polskich Jáná Dymitrá Sulikowskiego Arcy-Biskupa Lwowskiego iawnie świadczy w tych Słowách od Krolá STEFANA wspomnionemu Podkánclerzemu powiedziánych. *Rex inquit, aut obsignet si vult, aut si non vult, det Sigillum, se Ipsum obsignaturum esse, sed Sigillum jam Eum amplius non recepturum esse.* Podkánclerzy ustrászony y záwstydzony uczynił co Krol roskázał. Mowi wspomniony Arcy-Biskup *Vice Cancellarius perterritus & pudefactus fecit, quod Rex voluit, & Privilegia Vilnensi Academiæ ritè obsignavit, Vid: Georgium Forsterum Commentárii Joannis Demetrii Sulikowski. fol:* 123. §. *Academiæ Vilnen: Fundatio.*

Co tedy Wileńskim Szkołom gwáłtem dostáło się, tego Szkołom Lwowskim koniecznie y podstępnie od stu lát nápierác się iest to Łaskę przerábiáć w powinność, y dobrą wolą łámáć przymusem. Ze iednák Akádemia Wileńska po długich kontradykcyách nastąpiłá, y Konstytucyámi potym stwierdzoná zostáłá, z słusznych nieiako przyczyn ták Rzeczpospolitá, iáko y Akádemia Krákowská zezwoliłá ná to, nie dlá Oycow Jezuitow, ále dlá Wielkiego Xięstwá Litewskiego, ktore że szczycili się koekwácyą Práw y Prerogátyw z Práwámi y Prerogátywámi Korony, przeto y w tym *a coæquatione excludi* nie mogło, áżeby máiąc Ministrow, Urzędnikow, y Trybunały swoie osobne, nie miáło mieć Akádemii w Wilnie rownie z Koroną: áprzeto ten przykład *ex causa coæquationis* iest *salvis Juribus Regni & Academiæ Cracovien: ob Consensum; publicum*, co się do Lwowá ápplikowáć nie powinno.

Powtore: Dáremnieyszy ieszcze iest zárzut przykłádu Akádemii Zamoyskiey. Albowiem tá nie ubliżá, ále y owszem rozszerzá y wspierá myśl Práwá Jagiellońskiego y prágnienie Fundátora, ktory iáko żądał *amplicationem & dilatationem Instituti Academiæ Cracovien:* tak JAN ZAMOYSKI Kánclerz y Hetman Wielki Koronny w trzynáście lat po záłożoney nieco y uspokoioney Akademii Wileńskiey uprzedzáiąc Wieleb: Xięży Jezuitow, dlá Ruskich Kraiow Szkoły Zamoyskie Akademickie ná fundámencie Konstytucyi *Roku* 1589. sobie ná Seymie nádáney z władzą nádáwánia Práw y uczynienia Po-

rządku

porządku w Mieście Zámośćiu według zdánia swego w Akádemią formálną erygowáł y do niey Doktorow y Professorow Krákowskich wprowádził, ażeby się Obiedwie Akádemie iáko dwie kolumny od wschodu y záchodu utzymywáły, y Oyczyznie służąc Práw JAGIELLONA Krola, iáko zrenicy wolności w podział obeym Instytutom nie dopuszczáły, mowiąc: iáko kontynuácyá przemowy Jego *Roku* 1594- o tych dwoch Akádemiách świádczy, *Te & illam contra virtute unitas quis assurgat? quis Utriusq, Decora convellere audeat, amplificatæ utræq, bonum Patriæ, bonos ei Viros Cives bonos suppeditate, sit vobiscum beata, sit florens sit incolumis Patria.* W tey zás mowie o trzeciey Akademii Wileńskiey záłożoney iuż ná ow czás, áni wspomniał żeby się znáydowáłá. Z tąd áni ten Pán Fundátor iáko Wieleb: OO. Jezuici Lwowscy słowá Jego w tey mowie znáyduiące się: *Academias quas cum alibi tum in Imperio meo florere cupio* Skryptem swoim tłumaczą, żądał pomnożenia Jezuickich Akádemii w Polszcze, ále prágnął ażeby iako Zágraniczne, ták y Oyczyste Akademie Krákowská y Zámoyská w Páństwie Polskim kwitnęły. *Amplificate utræq, bonum Patriæ.*

Chociażby tedy Zrodło Náuk Akademii Krákowskiey rozlało się y wyprowádziło z siebie więcey rzek podobnych sobie po Polsce na przykład do Poznániá, Wárszáwy &c. iáko wyprowádziło rzekę Náuk ná Ruś Akádemią Zámoyską, tedyby ieszcze Prawá Jágiellońskie ocaláły, y Prerogátywy Akádemii Krákowskiey. Albowiem nie byłyby przeniesione do obcego Instytutu, ále tylko rozszerzone w Meżách Akádemickich iednego Instytutu y Obrządku, á iáko Rzeki z kąd wypływáią, tám się názad wrácáią y swoie Zrodło w pełności utrzymuią. ták Zászczyty y Prerogátywy, *Generalis Scholæ Regni Academiæ Cracoviensis* Subiektom swoim udzielone y kommunikowáne *redundant & redundarent in consolationem & coronationem Fontis sui*, gdyby sámá będąc Gorką Akádemii Páryskiey, więcey Corek podobnych iák Akádemia Zámoyská w Ozdobách oglądáć mogłá, á przeto Akádemia Zámoyská *cum Membris suis* są to iedno *cum Membris* Akademii Krákowskiey, iáko Wieleb: Xięża Jezuici Litewscy z Polskiemi y Ruskiemi są iedno co do Instytutu swego, choc się Prowincyámi y Prowincyałámi rożnią. A ták przykład Akádemii Zámoyskiey na Erekcyą Akádemii we Lwowie podobney iák Krákowská dlá Wieleb: Xięży Jezuitow iest bez przykładu.

A Choćbyteż ieszcze kto powiedział że Ruś iest *annexa Provincia* do Korony Polskiey podobnie, iáko Wielkie Xięstwo Litewskie, y koekwácyą Práw Koronnych szczyci się, iuż ten przykład y podobieństwo przez JANA ZAMOYSKIEGO y fundacyą Akádemii ná Rusi dlá zászczytu tey Przeświętney Prowincyi drugi wiek iák iest zástąpiony, erigowáć zás drugą Akádemią ná Rusi, w ktorey się Lwow znáyduie, byłoby *ultra coæquationem*, kiedy się do tych czás Polská kontentuie iedną Akádemią Krakowską, W. X. L. iedną Wileńską, co iest dosyć *ad plenam coæquationem in Iuribus & Prerogativis* z Koroną dlá Rusi: Nic to zás bynáymniey nie krzywdzi Przeświętney Ruskiey Prowincyi, że Akádemia zá Stolicą Rusi, á nie w Stolicy usundowána zostáie; Albowiem Rzeczypośp: Weneckiey Stolicą iest Miásto Wenecyá, przecięż tám Kollegium Jezuickie Akádemii nie má ále dáwna Akádemia Pádewská zá Stolicą przy Práwách y Powagach swoich iest konserwowána y dlá Stolicy Doktorow kreuie, Albowiem y Krol Hiszpáński Filip Piąty w Prowincyi Krolestwá Swoiego Kátálonii iáko z innych Miast ták y z Stolicy Bárcellony, Akádemiy

miy pięć zniosł, á iednę w partykulárnym Mieście Cerweryi ufundował dlá cáłey Prowincyi *w Roku* 1730. y Oyciec S. KLEMENS XII. Bullą tegoż *Roku* wydáną *pridie nonas Decembris*, Dzieło Krolá Filippá ápprobował w Rzymie. Ktorá Bullá záczynáſię *Imperſcrutabilis*.

Pretendowáć tedy Wieleb: OO. Jezuitom drugiey Akádemii ná Ruſi, ieſt naſtąpić na pierwſzą Akádemią Zámoyſką y ściśnioną okolicznie Szkołámi ná koniec w Prerogátywách ſwoich przyduſić y ſámym Práwom Jágiellońſkim, ktore ſą ná niey rozſzerzone ubliżyć, y Przywileiem oſobliwym teyże Akádemii Zámoyſkiey z exkluzyą innych Akádemiy ná Ruſi nádánym gwałt uczynić! ale przywroćmy-

P Y T A N I E?

Czyli kiedy ná tłomáczeniu Práw Akádemii Krákowſkiey przez Wieleb: OO. Jezuitow Rzeczpoſpolitá przeſtáła?

O D P O W I E D Ź.

Nigdy ták co do Szkoł w Krákowie y okolicy Krákowá, iáko też Akádemiy pretendowánych w Poznániu y we Lwowie, ále záwſze Práwá Jágiellońſkie przy dawnym używániu mocno broniłá y utrzymywáłá. Ná co

Przykłád Pierwſzy co do Szkoł.

Wielebni OO. Jezuici zá Krolá ZYGMUNTA Trzeciego *Roku* 1606. chcąc pokázáć y moc ſwoię u Dworu Krolewſkiego y Práwá Akádemii Krákowſkiey bez mocy exkluduiącey inne Szkoły, otworzyli ſobie bez wiadomości Wſzech Stánow w Kollegium Krákowſkim S. Piotrá Szkoły pod bokiem Akádemii ná fundámencie Bulli PIUSA V. Pápieżá generálnie im Szkoł uczeniá pozwáláiącey. Ják długo kłotnie y Proceſſá trwáły, y czyli Práwá Jágielońſkie Rzeczpoſpolitá w mocy ſwoiey y używániu záchowáłá, z náſtępuiących Dowodow y Konſtytucyi pokáże ſię.

1mo Mánifeſt Rycerſtwá Prześwięt: Woiewodztwá Krákowſkiego *Sub Actum in Caſtro Cracoviæ feria quartâ ante Feſtum S. Priſcæ Virginis proxima*
Annô *Annô Chriſti Millesimô Sexcenteſimô Sextô.*
1606. Do Urzędu Akt niniey ſzych oblicznie przyſzedłſzy Urodzeni WŁA-
" DYSŁAW JORDAN STANISŁAW ORACZEWSKI, JAN PISARSKI
" ANDRZEY Syn niebofzczyká Páná PIOTRA y ANDRZEY Syn niebo-
" ſzczyká Jegomości Páná STANISŁAWA MORSCY, ADAM MISIOWSKI
" JAROSZ ŁUKOWSKI, WACŁAW CHWALIBOG, BERNARD CZER-
" NY, SEBASTYAN GRODECKI, ABRAHAM LATOSINSKI, JAN
" KRUBKA, od Jáśnie Wielmożnych Jchmościow PP. Rád, tákże Jch-
" mościow Pánow Urzędnikow Ziemſkich y Wſzyſtkich Stánu Rycer-
" ſkiego Obywátelow Woiewodzctwá Krákowſkiego Duchownych y
" Swieckich, ná Seymiku Proſzowſkim *pro Die* 16. *Decembris* zgromádzo-
" nych *ad expediendum negotium infra ſcriptum* náznáczeni y deputowáni.
" Przed tymże Urzędem y Aktámi niniey ſzemi Imieniem ſwym, tákże
" wzwyż mianowánych Jchmościow Wſzyſtkich *Solemniter & cum gravi*
" *querela proteſtati & conqueſti ſunt, in & contrá Religioſos Patres, Frátres Pro-*
" *feſſos & Profeſſuros, ac totam Communitatem Regulæ S. Jgnatij Ordinis Men-*
" *dicantium, Clericos Societatis Jeſu, in Conventibus & Monaſterijs ad Ædes S.*
" *Stephani & S. Barbaræ & SS. Petri & Pauli hic Cracoviæ exiſtentium & degentium*, tym ſpoſobem. Iż powinność *boni Civis & boni Viri* ná káżdym
" Synu Koronnym wymágáć to muſi, żeby iáko dobry Syn Koronny rozer-
wániu,

“ wániu, pſowániu, *Libertatum Communium* (ktore iáko łáncuch ogniwámi
“ ſpoione ſą, że ſię iedná bez drugiey ruſzyć nie może) ile można zábiegáł:
“ y *Jura gratitudinis* temu, komu powinná iáko dobry człowiek oddáwáł.
“ A ponieważ Akádemia Krákowſká przed dwiemá Stu lát do tey Korony
“ przez świętey pámięci Krolá WŁADYSŁAWA rzeczonego JAGIEŁŁA
“ wprowádzona, y Práwámi Koronnemi od Sukceſſorow Jego Swiętey
“ pámięci Krolow Polſkich obwárowána, ták ſię Rzeczypoſpolitey zá-
“ ſługowáłá, że iey żáden nie tylko zmázą iáką ále áni ſuſpicyą oká zápru-
“ ſzyć może. Ták Kośćiołowi Swiętemu Kátolickiemu: że przeſzłego wie-
“ ku ſámá práwie ná ſobie *Dignitatem ejus* zátrzymáłá; ták względem Pro-
“ feſſyi ſwoiey, że dáwſzy wieku przeſzłego zácnych ludzi wiele, kto-
“ remi Oyczyzná náſzá miłá ſłynełá y ſłynąć będzie, nie tylko tu w Pol-
“ ſce, ále y do inſzych kráiow wiekow, y teráz nie uſtáwáiąc prácowićie
“ powinność ſwoię odpráwuiąc *contenta tenui ſtipendiô*, w modeſtyi iáko Stu-
“ dnicá nieprzebráná *variæ & ingenuæ inſtitutionis rivulos* po wſzyſtkim Kro-
“ leſtwie rozlewá. Zá co lubo godná nádgrody, *neſcitur quo fato* trybu-
“ lácyą oppreſſyą cierpi, iákoby rożność y roſterk uznáwáiąc ná ſobie
“ *fortunæ & virtutis* zá złożeniem nowey Szkoły przez OO. Jezuity u S.
“ Piotrá w Krákowie. Szkoły przeciwko Szkole, Profeſſorow przeci-
“ wko Profeſſorom, Studentow przeciwko Studentom, Rektora przeciwko
“ Rektorowi, Juryſdykcyą przeciwko Juryſdykcyi. W czym iáki zámęt
“ y burzá, *vel prima facie* ſię pokázuie, káżdy baczny rozſądzić może.
“ A przypátrzywſzy ſię y doświádczywſzy Szkoł dwoch nie tylko ro-
“ żnych, ále przeciwnych w iednym Mieśćie y mieyſcu, ktore nam rozlá-
“ niá krwie, tumulty oppreſſyą ubogich, pomięſzánie *tranquillitatis publicæ*,
“ á ztąd *quod ſequitur & quod metuendum* iákoby w zwierciedle pokázuią ká-
“ żdy ſię wzdrygnąć y z ſercá poruſzyć muſi, *partim commiſeratione alieni peri-
“ culi partim conſideratione ſui*, minąwſzy zniewáżenie *Inhibitionis Apoſtolicæ*,
“ ſpuſtoſzenia Szkoł Fárſkich, ktorych *Jura Patronatûs* do nás należą, zgu-
“ bienie Profeſſyi potrzebnych, niewolą ktorą Szláchecki Stán ponośić-
“ by muſiáł, gdyby zepſowáwſzy Akádemią, ſáme Jezuickie Szkoły w Ko-
“ ronie zoſtáły. Minowſzy to że przerzeczoná Akádemiá rownemi Prero-
“ gátywámi, Przywileiámi, Ornámentámi, iáko iáká część nieoſledniá
“ Rzeczypoſpolitey *cum omnibus ejus partibus* związáná ieſt, y ſiłá Rzeczy-
“ poſpolitey należy ná tym, áby w pokoiu y przy Prerogátywách ſwoich
“ powinność ſwoię czyniłá, tudzież uwáżywſzy *abſurda* przeſzłe y konſe-
“ kwencye przyſzłe. Jednoſtáynie y zobopolną zgodą urádziliśmy, zdáło
“ ſię nam, y poſtánowiliśmy przy Práwách, Wolnośćiách, Prerogátywách,
“ y Ornámentách przerzeczoney Akádemii, ktore ták w Státućie Koron-
“ nym, iáko w inſzych Przywileiách *uſibûs Conſvetudinibûs dictæ Univerſita-
“ tis* znáyduią ſię, iáko przy włáſnych náſzych *publicè* wſzyſtkim wobec
“ ktorym to będźie náleżáło wiedźieć, *clarè diſerte, efficaciter* ſię opowie-
“ dźieć, iákoż ſię opowiedámy, deklaruiemy, y proteſtuiemy, máníſeſtuie-
“ my, że my wſzelkim ſpoſobem, ktorymeśmy zwykli Oyczyzny y Wolno-
“ ści náſzych bronić, przerzeczoney Akádemii bronić, przy niey ſtáć, o nię
“ ſię záſtáwiáć chcemy, y będźiemy, áby żádnego uſzczerbku w Práwách
“ ſwoich nie ponośiłá; owſzem ieśli nie przy więkſzych Prerogátywách
“ ktorych godná, zoſtáwáłá. A przerzeczone Szkoły Jezuickie bez wiádo-
“ mości y konſenſu Stánow Korony wzniecone bez żádnych Práw ſwych

" y Przywileiow, cudze Práwá y Przywileie psuiące, áby zniesione, zámknione, zákázáne były.

JAN ZEBRZYDOWSKI Miecznik Koronny, Márszałek Imieniem Wszystkiego Rycerstwá mpp. WŁADYSŁAW JORDAN, JAN Pisárski, ANDRZEY z Morská mpp. STANISŁAW Oraczewski, JAN Krupká, BERNARD Czerny, SEBASTYAN Grołecki mpp. ADAM Misiowski, ANDRZEY z Morská MORSKI, WACŁAW Chwálibog, Járosz Łukowski, ABRAHAM Látosinski, mpp. mpp. mpp.

Actum in Castro ut Supra 1606.

UWAGA.

Z Przełożonego Mánifestu pokázuie się, iáko y Przodkowie Wieleb: OO. Jezuitow bez wiadomości y konsensu Stánow Koronnych Szkoły sobie otwierali gwałtem y ná Inhibicye nie dbáli, y iak Stán Rycerski zá wolnościami y Práwámi Jágiellońskiemi Akádemii Krákowskiey gorliwość swoię pokázywał, ále w tey sprawie, ktorá wytoczyłá się byłá do Rzymu y kilkánaście lát ciągnełá się, ieszcze y Przeswiętne Kapituły z cáłym Duchowieństwem zá temiż Práwámi y Akádemią Krákowską interessowáły się náwet ná Synodzie Piotrkowskim Prowincyonalnym *Roku* 1628. iáko ich *Postulatum* świadczy.

Postulatum Universi Cleri in Synodo Provinciali Petricoviensi.

" Capitula Cathedralium Ecclesiarum, & Universus Clerus postulat, ut
" Academia Cracov. quæ una Reverendiss: & totius Cleri est Schola
" circa jura & immunitates suas conservetur, neve Studio privatarum
" Scholarum, Universitatis Ordo interturbetur. Siquidem ab antiquissimis
" temporibus hæc Universitatis Schola, Ecclesiis, tam Cathedralibus &
" Collegiatis, quàm Parochialibus Personas idoneas ad gubernandas Eccle-
" sias & privatas Scholas subministrabat, & hucusq, subministrat. Cu-
" jus jure per privatum Studium læso, omnes Ecclesiæ Ministris idoneis
" destituentur, ipsiq, Reverendiss. DD. Personis ad Servitia & functio-
" nes suas Episcopales necessariis destituentur, ut pote Auditoribus, Causa-
" rum Notariis Instigatoribus Procuratoribus, & similibus aliis, quorum
" jam magnus est defectus, omnino carebunt. &c.

ANDREAS SZOŁDRSKI Præp. Gnesnen. SIMON KOŁUCKI Canonicus Gnesnen. & ejusdem Ecclesiæ Metropolitanæ Nuntii MELCHIOR STEPHANIDES. J. U. D. Scholasticus Zamoscen: Canonicus Leopolien: JOANNES Foxius J. U. D. Archidiacon. Crac. LUCAS BRATKOWSKI. SEBASTIANUS GROTKOWSKI Canonici Uladislavien: GABRIEL WŁADISŁAWSKI Scholasticus Lancicien: Canonicus Plocen: FRANCISCUS ZAIERSKI Canonicus Plocen: Suffraganeus Luceorien: PETRUS USZYNSKI Custos Luceorien; JACOBUS SLIWSKI J. U. D. Archidiaconus Premislien: MATHEUS BABINOWSKI Canonicus Mednicen: ex Capitulo Samogitien: VALENTINUS SZCZAWINSKI Canonicus Culmensis ABRAHAMUS SZLADKOWSKI Canonicus & Suffraganeus Chełmen: &c.

Po dwudziestu siedmiu leciech kosztownych kłotni, Rzeczpospolitá cáłá wdáłá się w uspokoienie Akádemii z Wielebnemi Jezuitámi y *favore* Praw Jágiellońskich konstitucyi *Roku* 1633. z Náyiaśn: WŁADYSŁAWEM IV. Nowoobránym Krolem Stánowi táką.

Ponie-

Konstytucya Roku 1633. vol: 3. fol: 798. tit. Akademia.

Ponieważ Jus Patronatus Akademii Krákowskiey Wszystkiey meré Rzeczypospo-
" *litey należy á pewne Dekretá Rotæ Romanæ w sprawie inter Almam Academiam*
" *Crac: & Patres Societatis, o fundowániu Szkoł zaszły. Tedy my iákośmy się obli-*
" *gowáli in Pactis conventis, procurando uspokoienie tey Akademii, do Oyca S.*
" *włożemy się, áby Causá in integrum restitutá do Decyzyi Naszey y Rzeczypospolitey*
" *te Spráwę odesłać raczył. Gdzie Jus Patronatus Reipublicæ, Jura Academiæ*
" *wcále záchowáć obiecuiemy, ktore im ták iáko od ś. p. JAGIEŁŁA Krola,*
" *y inszych Antecessorow nádane są, y między insze tey Rzeczypospolitey Práwá, in*
" *Volumen legum inserowáne, tam in toto, quam in parte approbuiemy.*

UWAGI NA KONSTYTUCYĄ.

OO. Jezuitow Lwowskich: *Nic tu o Lwowskiey; lub inney Akademii Erekcyi, Interes cały Szkoł w Krákowie, ktore Zakon nasz otwárł, y po otrzyma-nych Dekretach, dobrowolnie odstąpił &c.*

AKADEMIKOW: 1. Tá Konstytucya 1633. mowi: *Jus Patronatus* Akademii Krakowskiey Wszystkiey meré Rzeczypospolitey należy: Więc OO. Jezuitom Lwowskim nábywáć koekwacyi z Prawámi y Akademią Krák: nie należy bez wiádomości y konsensu wszystkiey *meré* Rzeczypospolitey: Więc teraźnieysza Erekcyi Akademii Lwowskiey bez wiádomości y kon-sensu nábyta *Coæquatio, derogat Juri Patronatus Reipubl:*

2. Ta Konstytucyá mowi: Że się Stany włożą w sprawie *inter almam Academiam Crac: & Patres Societatis* o fundowániu Szkoł; ażeby Ociec S. *Causá in integrum restitutá* onę do decyzyi Rzeczypospolitey odesłał. (iáko się stało) Więc ieżeli *Competentia fori* służy Rzeczypospolitey cáłey, ażeby decydowáłá w Sprawie między Szkołámi y Akademią *quo ad contentiosa*, dalekoż bárdziey, ázeby ią znáć zá Jurisdatorkę w Erekcyách Szkoł, y Akademii, *quo ad Gratiosa*, y bez wiádomości Jey Akademii nie otwieráć! 3. Ta Konstytucyá w Sprawie OO. Jezuitow o Szkoły z Akademią Krákowską miáney; nie przychyla się do strony OO. Jezuitow ále *Jus Patronatus Reipubl:* iáko y Práwá Jágellońskie Akádemii Krák: zachowáć przyrzeka, y one *in toto & in parte* approbuie. Więc tłumáczenie Práw Jagellońskich przez OO. Jezuitow dawno czynione co do usurpácyi Szkoł odrzucá:

Lubo záś w Skrypcie swoim OO. Jezuici głoszą że Szkoł w Krákowie dobrowolnie ustąpili? Rzecz do wiáry niepodobna *1mo* Ze blisko 27. lát tá dobrowolność Processem páśsowáłá się o utrzymánie swych Szkoł otwártych w Krakowie, *2do* Sprzeciwiá się temu Mánifest OO. Jezuitow. *Sub Actum in Castro Crac: feria quarta post Festum Nativitatis Sancti Joan: Bapt: proximá Annó D.* 1634. w ktorym wyznaią, iako zá requizycyą Listowną Náyiaśń: WŁADYSŁAWA IV. Imieniem Wszech Stánow, Oycu *Marcino-wi Hincza* Prowincyáłowi tego Zakonu roskázuiącą, Studentow z Kolle-gium S. Piotrá w Krákowie rozpuścili. Sprzeciwia się ieszcze więcey Re-mánifest Akádemii Krak: w ktorym zdumiwa się Akadenia, że OO. Jezuici z inney w Mánifeście swoim przyczyny głoszą się bydź obligowánemi do zamknięcia Szkoł, á nie z Processu Sądowego, y tą że tá Sprawa z obuch stron agitowáłá się to przed Krolem, to przed Kommissárzámi z Senátorskiego y Rycerskiego Stanu wysádzonemi, że Ociec S. odsyłáiąc tę Spráwę do Decyzyi Náyiaśn: Rzeczypo: dwoiákimi Listámi z Rzymu deklaracyą swoią

D dał

dał: *Academiam in sua tranquillitate & jure conservandam. Patribus litem suppressam & abolitam. Vacationem à Scholis & perpetuum silentium indicendum &c.* iáko obszerniey *Sub Actum in Castro Crac: Sabbatho in Vigilia Festi Visitationis B. V. M. Annô* 1634. pokazuie się, y powtorna Konstytucya zámykaiącá Szkoły stwierdzá.

Constitutio Annô 1635. Vol. 3. fol. 669. tit. Akad:

Stwierdzaiąc Práwá wszystkie Akademii Krákowskiey, podług Konstytucyi szczęśliwey Koronacyi nászey á deklaracyą Oyca S. Szkoły in genere wszystkie od Oycow Societatis Jesu z przeszkodą teyże Akademii otworzone zawierámy, y żeby te áni otwieráne, áni żadne insze quocunq; prætextu erygowáne wiecznemi czásy absq; consensu omnium Ordinum, w Mieście naszym Stołecznym, Krákowie, y Miástách iemu przyległych Kázimirzu, Stradomiu, y Kleparzu, nie były wáruiemy &c. A insze Societatis Jesu Collegia wszystkie, ták w Koronie, iáko y w W. X. Litt: y w Prowincyách do nich należących fundowáne, y ktoreby ná potym cum consensu Rzeczypospolitey fundowáne były: pátrząc ná pożytki w Kościele Bożym z ich prac wynikáiące, y ná teráznieyszą przeciwko nám y Rzeczypospolitey powolność, nie tylko utwierdzámy, ále pod Protekcyą nászę Sukcessorow naszych y wszystkiey Rzeczypospolitey, nie ubliżáiąc nic Práwu Akádemii Krákowskiey przyimuiemy.

UWAGI NA TĘ KONSTYTUCYĄ.

Wieleb: OO. Jezuici mowią: *Ze tá Konstytucyá nie ściągá się do Lwowá, ále do Krákowá sámego y Miást iemu przyległych, przeto Erekcyá Akádemii Lwowskiey nie iest iey przeciwná &c.*

AKADEMICY: 1. Tá Konstytucya zamyká Szkoły Jezuickie z przeszkodą Akádemii w Krákowie otwarte. Więc przy cáłey Rzeczypospolitey moc zostáie otwieránia y zawieránia Szkoły. 2. Tá Konstytucyá zakazuie, ażeby tám żádne inne Szkoły erygowane nie były wiecznemi czásy *absq; consensu omnium Ordinum.* Więc *consensus omnium Ordinum* ná Erekcyą Akádemii we Lwowie podobney iák Krakowská nie powinien był bydź opuszczány. Práwo bowiem, choć z okázyi iednego mieyscá iest ferowáne, ieszcze nie przestáie bydź pospolitym y ná drugie mieysca, w podobnych przypadkách, y wytyká władzą do drugich mieysc tegoż Prawodáwcy. 3. Tá Konstytucyá nie utwierdzá przyszłych Kollegiow Jezuickich tylko, *ktoreby na potym cum consensu Rzeczypospolitey fundowáne były.* Więc iáko inne Collegia, ták *Collegium Academicum* Lwowskie bez konsensu Rzeczypospo: wznowione, sprzeciwiá się tey Konstytucyi y onę łámie, y tym samym że iest bez konsensu, iuż nie spadá ná niego *Patrocinium Reipublicæ* tą Knstytucyą obiecáne. 4. Tá Konstytucya Dekretowá obwarowáłá ná koniec, ażeby Collegia Jezuickie ná potym, náwet z konsensem Rzeczypospo: erygowáne, y *Patrocinio Reipublicæ* szczycące się, zostáwáły *nic nie ubliżaiąc Práwu Akádemii Krákowskiey.* Akademia zaś Krakowská (iáko się, wyżey dowiodło) ma Práwo Jágiellońskie, ażeby iey nádáne Práwá y Prerogatywy, ieyże samey służyły, á nie Zákonowi OO. Jezuitow, ktory za Królá JAGIEŁŁA nie był ná Swiecie.

Więc Erekcya pretendowáney Akádemii Lwowskiey, w Práwách y Prerogátywách podobney iák Krakowská, ubliżá Prawom Akádemii Krákowskiey y Konstytucyi 1635. sprzeciwia się. 5to Mowi Konstytucyá: * pátrząc ná teraźnieyszą OO. Jezuitow przeciwko nam powolność: Coż z tąd

że

że OO. Jezuici chlubić ſię powinni, że dobrowolnie Szkoł w Krákowie uſtąpili? czemuż Inchibicyámi ſobie ná ow czás kłádzionemi, czemu żáłoſnym Mánifeſtem 1606. Prześwięt: Woiewodztwá Krak: czemuż tumultámi Studentow, czemu ſuppliką Cálego Duchowieńſtwá ná Synod Piotrkowſki 1628. zánieſioną, czemu ieſzcze y Konſtytucyą *Anni* 1633. zá Prawámi Akádemii Krák: nie wzruſzeni, tey dobrowolności nie pokázali? Dopiero gdy Náyiaśń: WŁADYSŁAW IV. Imieniem Wſzech Stánow roſkázáł, *Roku* 1634. Oycu Prowincyáłowi, gdy ná bliſko náſtępuiącym Seymie wſpomniona Dekretowá Konſtytucya 1635. wypáść miáła *prævia Manifeſtatione* roſpuścili Studentow? Słuſznie zámykaiącá Konſtytucya rzekłá, *patrząc ná teraznieyſzą OO. Jezuitow przeciwko nám powolność*, to ieſt, że po długim uporze, niepokoiu, y nieposłuſzeńſtwie, uprzedzili nieco *Mánum Regiam & brachium ſæculare* w zámknięciu Szkoł ſwoich. *6to* Przez wzgląd ná práce w Kościele Bożym, y pokázáną powolność, tá Konſtytucyá przyimuie Collegia OO. Jezuitow w Protekcyą wſzyſtkiey Rzeczypoſpolitey? proſzę co dziś zá powolność ku Náyiaśń: Rzeczypoſpo: Mandáty Krolewſkie y Inchibicye, ażeby nie otwieráć Akádemii we Lwowie, áż do rozſądzęnia ſię z Akádemiámi, ználáziłyż powolność y poſłuſzeńſtwo? Mánifeſta reáſſumowáne y Láudá ná Seymikách *contra hanc Novitatem*. Proteſtácye Przeświętnych Kápitul zá Akádemiámi, wzruſzyłyż do powolności y pokoiu OO. Jezuitow? iuż w Kſiążce drukowáney pod tytułem *Oświadczenie* przyſięgli, że ná to nie dbaią, iáko Proteſtácya Prześwięt: Ziemi Lwowſkiey Godnych Urzędnikow y Obywátelow, przeciwko tákowey Xiążce uczynioná, *Sub Actum in Caſtro inferiori Leopolien: Feria ſecunda poſt Dominicam Judica Quadrageſimalem proxima Annô* 1760. wyświádczy, y ſámá Xiążká dowiedzie? *7mo. Vigore* tey Konſtytucyi Kollegium Lwowſkie zoſtáie *Sub Protectione totius Reipublicæ*, proſzę, nie ſąże iuż *violata Jura Patrocinij & Protectionis Reipublicæ*, gdy ſię bez wiádomości y konſenſu *Dominæ & Patronæ ſuæ Reipublicæ* funduie *in Collegium Academicum*? to ſámo iuż ieſt *renuntiare Juribus Patrocinij & Protectionis*, y ſámym Sobię Konſtytucyą 1635. gwałcić? Nawet *Concilium Trydentſkie Jura Patrocinij* ták zachowáło, że Mieyſcá pod Protekcyą Udzielnych Panow zoſtáiące nie każe wizytowáć y reformowáć, bez wiádomości y zezwolenia tych, pod ktorych Protekcyą zoſtáią, dálekoż bárdziey áżeby też mieyſcá w nową Formę Akádemiczną będąc wprzody w Formie Zakonney, zámięniały ſię nieiako bez wiádomości y zezwoleniá Protektorow, pod ktoremi zoſtáią: y drukowáły w Skryptách, iákoby Erekcye Akádemii nie wyciągáły wiádomości y konſenſu zwykłego y przepiſánego *ab alta Jurium Domina & Patrona*, ieſt to nie tylko nie zgádzáć ſię z *Concilium*? *Trydentſkim*, ále też Pánią Rzeczpoſpolitą złą Goſpodynią uczynić, że by nie miáłá wiedzieć co ſię w Jey Domu dzieie według Práwá, á co przeciwko Práwu?

Przykłád drugi, co do Szkoł w Okolicy Krakowá.

Pretenſyá Wieleb: OO. Jezuitow fundowánia ſię w Nowym Mieście, 10. mil od Krákowá. Ktorá znieſioná, Dekretem Náyiáśn. JANA III. *Roku* 1691. y Trybunáłu Koron. *Roku* 1692. Niemniey Przywileiem Náyiáśn: AUGUSTA II. *Roku* 1699. tameczney Kolonii Akádemickiey nádánym, Szkoły inne o 12. mil *ad normam Academiæ Crac:* exkluduiącym, zápobieżoná byłá.

Trzeci Przykłád.

Pretenſyá OO. Jezuitow, Lokowánia ſię, w Biáły, Mieście w gránicách

2. mil od Krakowá zostáiącym, ktorá Reskryptem Náyiaśń: AUGUSTA II. Roku 1705. y Dekretem Komissyi Roku 1718. zniesiona byłá.

Czwárty Przykłád y dálsze.

W Koniecpolu y innych Miastach około Krákowá, Pretensye OO. Jezuitow y innych Szkoł przez wzgląd Práwá Jágiellonskiego Akádemii Krákowskiey były nie dopusczone, y iuż nie ráz Nayiáśniey: Krolowie z Rzecząpospolitą wdawalisię ná uspokoienie Akademii Krák; z OO. Jezuitámi, rostrząsane Práwa były Akademii Krák: w mocy y cáłości dáwney záchowáne. Ani Rzeczpospolitá ná przeciwnym tłomáczeniu Práw Jágiellońskich przestáła. Obáczmy czy przestáła co do Akádemii?

Przykłád pierwszy.

Wielkopolscy OO. Jezuici około Roku 1612. otrzymáli Przywilyi od Náyiaśn. Krolá ZYGMUNTA III. ná Akádemią dlá Collegium swego Poznańskiego. Máłá y Wielká Polská wdáły się do Krola, y do Pápieżá zá Práwámi Jagiellońskiemi Akádemii Krák: PAWEŁ V. Pápież, Kárdynał Bellármin *ex Soc: Jesu*, y Generał Jezuicki *Aquaviva*, natychmiast upewnili Akademią Krákowską że się powściągną od czynienia *præjudicium* Jey Prawom, J. W. JAN SFOSZOWSKI podnoszący Laskę ná Seymie *Roku* 1613. z Senatorámi y Posłámi, uprászali Krolá Jmci ZYGMUNTA III. aby Przywileie z Káncellaryi ná nowe Akádemie nie wychodziły. Mánifest oraz do Aktow *Sub die* 29. *Martij Roku tegoż* 1613. tak Senatorowie iako y Posłowie zánieśli, protestuiąc się, iako Przywiley ná Akádemią OO. Jezuitow w Poznániu, wydany był *contra Formulam Legum, & in præjudicium Jurium Regni &c.* OO. Jezuici Poznánscy musieli superśedowáć od Przywileiu y pretendowáney Akádemii, ile że Rzeczpospolitá ná tym że Seymie *Annô* 1613. zá Práwami Akádemii Krák: Konstytucyą ustanowiłá waruiącą w te słowá:

Constitutio Annô 1613. Vol. 3. fol. 170. tit. Akad:

Akádemia Krákowská, ácz iest dobrze Práwem obwarowána podług Fundácyi "ś. p. Krolow Polskich, iednak onę y teráźnieyszą konstytucyą tak waruiemy, iż "wszystkie Przywileie nádane tey Akádemii Prerogatywy y ornámenta ich w mocy "y cáłości dawney zostáwuiemy, one in toto ápprobuiąc, & in usu antiquo záchowuiąc.

UWAGI NA TĘ KONSTYTUCYĄ.

Wieleb: OO. Jezuici mowią: *Gdzieś w tey konstytucyi Práwa zábraniáiące innych Akádemii? czy pomyślić można, ażeby Prerogatywy y ornamentá Akádemii Krákowskiey nie zostáły w cáłości po otwarciu Lwowskiey.*

AKADEMICY: 1. Tá Konstytucya w swych początkowych słowách pokázuie, że z przynágláiącey potrzeby y okázyi Przywileiu ná Akádemią Poznańską nastąpiłá, gdy mowi: *Akádemia Krákowska, ácz iest dobrze Práwem obwárowaná &c. iednák onę y teráźnieyszą Konstytucyą tak wáruiemy, Iż &c.* przeciwko komu waruiemy? zápewne przeciwko pretenduiącym Akádemii OO. Jezuitom. OO. Piarowie bowiem dopiero *Roku* 1655. do Polski przyięci. 2do. Tá konstytucyá dlá tego iest zábraniáiąca innych Akádemii, że dla niey Akádemia Poznáńska spádła dlá tego zábraniaiącá, że Akádemią Krakowską *restituit Statui Antiquo, wszystkie Przywileie Prerogatywy y ornamenta Jey w mocy y cáłości dáwney zostawuie, one in toto ápprobuie, & in usu Antiquo záchowuie*: Novus status bowiem pokázał się dlá tey Akademii, gdy

Wilen-

Wileńská y Zámoyſká naſtąpiły, ále tą Konſtytucyą 1613. Náyiaśn: Rzeczpoſpolitá uciętá, gdy moc y cáłość Jey Praw Prerogátyw y Ornámentow w ſtánie y używániu dáwnym, nadáley zoſtáwia y záchowuie, iákby rzekłá, *Præter Academias Zamoſcenſem & Vilnenſem* odtąd to ieſt od *Roku* 1613. Akádemiá Krákowſká zoſtáwuie ſię iedná w Koronie, iáko byłá Sámá iedna przeſzło 200. lát od czasow Krolá JAGIEŁŁA. Więc Erekcyá Akádemii Lwowſkiey ná podobieńſtwo Krákowſkiey zprzeciwia ſię tey Konſtytucyi, nárufzá moc y cáłość dawną Práw y Prerogátyw Akádemii Krákowſkiey, gdy ich y ſobie przywłáſzczáiąc *in uſu & ſtatu antiquo* nie zoſtawia. Albowiem ktoby Práwá y Prerogátywy ſamym Hetmánom nád woyſkiem ſłużące, ná przykłád Woiewodom lub Káſztelánom po wſzyſtkich Woiewodztwách rownie z Hetmánámi nádał, álbo dáymy to do Prerogátyw Prymáſſowſkich rownie innych Biſkupow po Dyecezyách przypuścił? Pytám ſię, czyliby Práwá y Prerogátywy Prymácyalne lub Hetmáńſkie na ow czás zoſtały *in uſu antiquo*, czy też podzielone y nárufzone? Więc podobnie po Otwárciu we Lwowie rowney Akádemii w Práwách y Prerogátywach iák Krakowſká, moc y cáłość dáwná Práw y Prerogátyw dlá Krakowſkiey Akádemii nie zoſtánie.

Przykład Drugi.

Nie mniey Wielebni OO. Jezuici Poznáńſcy od Náyiáśn: Krolá JANA KAZIMIERZA otrzymáli Przywiley drugi ná Akádemią w Poznaniu *Roku* 1650. ale dlá kontradykcyi Stanow, od J. W. JĘDRZEIA LESZCZYNSKIEGO Kánclerza W. K. nie zápieczętowány upádł.

Przykład Trzeci.

Ruſcy OO. Jezuici *Roku* 1661. wymogli ſobie od Náyiáśn: tákże JANA KAZIMIERZA, Przywiley ná Akádemią dlá Collegium Lwowſkiego (o czym y dziś ieſzcze kontrowerſya) przecięż więcey bácząc ná ow czás ná Powágę Stánow Rzeczypoſpo: niż teráz trudno záprzeć dopráſzáli ſię Memoryałami drukowánemi na Seymách dwoch 1661. y 1662. okonſens y Konſtytucyą ſtwierdzaiącą. Sprawá nie mniey iak dziś żwáwo wzięta byłá, áni Seymy Konſtytucyi, áni Rzym Bulli approbuiącey pozwolił. Jzbá Poſelſká rácyę w Proteſtácyi Urzędowney dáłá, y te w Polſzcze y w Rzymie ſkutek wzięły, że OO. Jezuici nie pamiętaiąc ná okryſlenie ſwoie Konſtytucyámi, otrzymali Przywiley na Akádemią *contra Formulam Legum, contra Conſenſum & voluntatem Ordinum in præjudicium Jurium Regni & Academiæ Crac*: iáko opiewá ſzerzey Mánifeſt bez Remánifeſtu *Sub Actum in Curia Regia Varſavien: Feria quarta poſt Dominicam Ramis Palmarum Annô* 1662. Lubo záś OO. Jezuici w tey ſprawie bronili ſię Skryptami, nawet w Rzymie, utrzymuiąc że Rzeczpoſpolita do erygowania Akádemii Powági nie ma, y bez Jey konſenſu ſię obeydzie, iako y teraz twierdzą, átoli przecię innego zdánia byłá Kongregácyá Kardynálſká, ktore ALEXANDER VII. Pápież w Liście dekretalnym do Náyiaśn: JANA KAZIMIERZA wyraził w rácyach ſiedmiu, między ktoremi y te dał *że intereſſ Akádemii pretendowaney we Lwowie nie może wziąć ſkutku. Albowiem by ſię przez to krzywda Przeſławney Akádemii Krákowſkiey ſtałá, y Stan Rycerſki Proteſtácyami Imieniem ſwoim Produkowánemi ſprzeciwiá ſię.* O czym doſyć iuż w Xiąſzkach *Propugnatio, Inſtancya, Liſt Reſponſ* intytułowanych znáyduie ſię y ſami OO, Jezuici gdy Proces ſwego Prokuratorá Oycá Ubaldyna *Roku* 1663. czyniony wydrukuią, nie zaprą ſię. Przeto Krol

JAN KAZIMIERZ remonstrácyami Listu Dekretalnego z Rzymu zwycię- żony, ná znak odstąpienia Przywileiu Lwowskiego, Nowy wydał dlá Akádemii Zámoyskiey ubeśpieczenia, *ad Normam Academiæ Crac.* Protekcyą swoię oney czyniąc *Roku 1666.* Dlá większego iednak beśpieczeństwá y zábieżęnia kłotniom, po nastąpioney w krotce Abdykácyi JANA KAZIMIERZA, Akademia Krákowska Supplikę swoię zanosiłá ná Seymie *Electionis* Náyiaśn: Krolá MICHAŁA, *Roku 1699.* y rezolucyą odebrała Seymową táką.

Constitutio Annô 1669. Vol. 5. fol. 28.

Iż dlá náwalności spraw ná tenczas Rzeczypospolitey &c. przyść nie mogło ná
"*teraźnieyszey Elekcyi de modo distributivæ Justitiæ, o porządku podczás Interregnum,*
"*de correctura Jurium compositione inter Status y Akádemii Krákowskiey justis*
"*postulatis, wárowały to sobie u nas Stany Koronne, y W. X. Litt. że cokolwiek zá Antecessorow naszych Krolow Polskich exorbitowáło przeciwko Práwu*
"*Pospolitemu wszystko w klubę swą wpráwić y do exekucyi swey przywieść &c.*

UWAGI NA TĘ KONSTYTUCYĄ.

Wieleb: OO. Jezuici mowią: że nie widzą w czymby Przywiley Náyiaśn: Krolá KAZIMIERZA według tey Konstytucyi exorbitowáł przeciwko Práwu Pospolitemu, álbo Práwu Akádemii Krák: &c.

AKADEMICY: 1. Wszák záraz ná Seymách 1661. y 1662. Posłowie w Protestacyách swoich rzekli ná ten Przywiley że iest *contra Formulam legum, contra Consensum & voluntatem omnium Ordinum, cum præjudicio Academiæ Crac:* podobnie iako Senátorowie y Posłowie ná Przywiley Zygmuntowski do Poznánia w Manifeście Seymowym 1613. powiedzieli? PAWEŁ V. y ALEXANDER VII. Pápież tákże przyznali *de præjudicio Academiæ Crac:* komusz tu wierzyć? 2. Wszák ten Przywiley nárusza Konstytucyą 1613. gdy *coæquationem Collegij Leopolien: cum Juribus & Privilegijs Academiæ Crac:* czyni y Prerogatywy *Circa antiquum Usum privativum* Akádemii Krákowskiey zostáwione ná Instytut OO. Jezuitow podziela? 3. Wszák ten Przywiley *Coæquationis* bez wiádomości Rzeczypospolitey otrzymány, nárusza Konstytucyą 1633. w ktorey *Jus Patronatus Reipublicæ toti* do Akádemii Krákowskiey Práw iest ostrzeżone? nárusza y Konstytucyą 1635. w ktorey przepisano, áby Collegia OO. Jezuitow (dopieroż *Academica*) bez konsensu Rzeczypospolitey nie fundowáły się, á fundowáne nic nie ubliżáły Práwu Akademii Krák: Y dlá tegoć Krol MICHAŁ uspokoił *justa Postulata* Akádemii Krákowskiey sobie od Rzeczypospo: zostáwione wspomnioną Konstytucyą 1669. y nadáł Przywiley exkluduiący Akádemią Lwowską dlá Akademii Zámoyskiey záraz po koronácyi swoiey tegoż Roku 1669. stanowiąc áżeby nie więcey iák Akádemia iedna Zámoyská byłá ná Rusi. O ktorym niżey: y ták Pretensyá OO. Jezuitow Lwowskich zakończona byłá, Práwo pospolite y Konstytucye narusżone zostáły w swych klubách, y znowu dziś z klub swoich wzrusżone.

Przykłád Czwárty.

Reskrypt Náyiáśn: Krolá JANA III. *Sub Datum Varsaviæ Die 7. Martij Annô 1685. o Akádemii Poznańskiey. JOANNES III. Dei Gratia Rex Poloniæ &c. Nos dum nuper Javoroviæ Privilegium Gratiis Pontificiis in unius Partis favorem olim emanatis conforme, super Promotionibus Scholarum quarumlibet, in Collegio dictæ Societatis in Civitate nostra Regia Posnaniensi consistente Cursus Philosophiæ & The-*

& Theologiæ peragentium, ad quoscunq; Baccalaureatus Licentiaturæ, Magisterij & Doctoratus Gradus, obtentis & emanatis magis subreptitiè, quam motu propriò concessisse nos intelleximus. Præfatum verò Privilegium Nostrum, Privilegiis Universitatis Nostræ Cracoviensis à Serenissimis Nostris Prædecessoribus, Nobisq; Ipsis & tota Republica datis, concessis & indultis, sit contrarium, siquidem iidem Prædecessores Nostri & tota Respublica, Scholam Cracoviensem voluerunt esse Generalem Jusq; Patronatus nedum Nobis Ipsis, sed, simultaneè etiam toti Reipublicæ ad Illam competit, summaq; perplexitas tam respectu Privilegii Nostri quam ejusdem contentorum oriatur. Proinde ex his & aliis Causis animum nostrum permoventibus præcavendo nè antiquis Juribus Generalis Scholæ Regni Cracoviensis tum quoq; legibus & Constitutionibus Regni occasione Universitatis Cracoviensis Sancitis, præjudicium inferatur, de expressa scientia & voluntate nostra præsenti Rescripto nostro, declarandum esse censuimus declaramusq; Præsentibus, quatenus fidelitates Vestræ non obstante Privilegio per fidelitates Vestras à Nobis extorto, ab illius usu abstineant, ac à conferendis Gradibus Baccalaureatus, Licentiaturæ &c. ex nunc superfedeant &c. sub Gratia &c. Vid. Zalaszovski Juris Regni, fol. 452.

Uwágá ná Reſkrypt Nayiáśń: JANA III. znoszący Przywiley OO. Jezuitom w Poznaniu.

Jakoż OO. Jezuici Lwowſcy Przywiley ſwoy ná Akádemią, mogą twierdzić zá ważny, nie przeciwny Práwu Poſpolitemu, y Akádemii Krákowſkiey, gdy podobny Przywiley OO. Jezuitom Poznanſkim ná Akádemią *Roku* 1678. nádany, Nayiáśń: Krol JAN III. oſądził y deklarowáł zá nieważny, y zá podchwycony, zá wyciśniony, y zá przeciwny Konſtytucyom y Práwom Akádemii Krák: Mowić ináczey; byłoby oſkárżyć o nieſpráwiedliwość Nayiáśń JANA III. że Akádemią OO. Jezuitom w Poznániu zatłumił, y łáſki Papiezkie ná nią zátamowáł. Przecięż ten Krol w tymże Reſkrypcie ſam uſpráwiedliwia ſię *Nos dum nuper Javoroviæ Privilegium certis Gratiis Pontificiis, in unius Partis favorem olim emanatis conforme &c. Magis subreptitiè quam motu proprio concessisse nos intelleximus &c. declaramus, quatenus fidelitates Vestræ non obstante Privilegio per fidelitates Vestras à Nobis extorto, ab illius usu abstineant:* y dáł Nayiáśń: tenże Krol racye w tymże Reſkrypcie, iáko Przywiley Jego ná Prerogátywy y Promocye Akademiczne Collegium Poznáńſkiemu wydány ná informacyą iedney ſtrony wyſzedł, rzekł záś, że ten Przywiley ſprzeciwiał ſię. 1mò. Práwom y Przywileiom Akademii Krákowſkiey od Náyiaśń: Krolow y cáłey Rzeczypoſpo: pozwolonym: 2do. Rzekł: że Náyiáśń: Krolowie y cáłá Rzeczpoſpolitá, Szkołę Krákowſką chcieli mieć dlá Króleſtwá Generálną. 3tio. Rzekł. Że do Akádemii Krakowſkiey nie tylko nám ſámym ále razem Cáłey *mere* Rzeczypoſpolitey *Jus Patronatus* ſłuży. 4to. Rzekł, że wáruiąc, ażeby ſię dáwnym Práwom y Konſtytucyom z okazyi Akádemii Krák: uſtánowionym krzywdá nie dziáłá, Przywiley ſwoy włáſny rewokuie, y ták ſiedmioletnia Akádemia w Poznaniu, *od Roku* 1678. aż do *Roku* 1685. tylko trwáłá. Pytám ſię? Czemu OO. Jezuici Lwowſcy temuż Náyiáśń: JANOWI III. Przywileiu ſwego ná Akádemią Lwowſką do ſtwierdzenia nie pokázáli? bo widzieli co ſię z podobnym Przywileiem ſtáło? Wnieść tu iednak z przełożonego Reſkryptu godzi ſię, że Náyiaśń: JAN III. też ſáme przeciwnośći Przywileiowi ſwemu ná Akádemią Poznáńſką przyznáł w Reſkrypcie ſwoim, iákie teráz zádáią y dáwno zádáwáły Akádemie Przywileiowi Náyiáśń:

JANA KAZIMIERZA nádánemu 1661. ná Akádemią Lwowſką. Więc co mowią ſundament pokázuią?

Przykład Piąty y Szoſty.

O pretenſyách podobnych we Lwowie.

Diploma Náyiáśnieyſzego AUGUSTA Wtorego ſub Datt. Cracoviæ Die 31. Maij 1706.

AUGUSTUS II. DEI Gratia Rex Poloniæ Univerſis & Singulis &c.

Cum accepimus Religioſos Societatis Jeſu contra vetera Inſtituta ſua, ac prima principia, Facultatem & licentiam Anathomicam in Civitate Leopolienſi erigere Juribusq, Academiæ Cracovien: Cui Soli Facultates Theologicas, Juridicas, Phyſicas Anathomicas apertas tenere, in iiſdem quosvis venientes, inſtruere, inſtructos ad Gradus Licentiaturæ & Doctoratus promovere competit, præjudicare, fundoſq, & areas ad præmiſſorum effectum coemere & acquirere velle. Nos inſiſtendo zelo Divorum Prædeceſſorum Noſtrorum, ac ſignanter Sereniſſimi olim JOANNIS III. qui Exercitium Facultatis Anatomicæ, cuidam Honorato Thomæ Budny per memoratos Religioſos Soc: Jeſu in Comitijs Regni Milleſimo Sexcenteſimo Octuageſimo Octavo, facultatem eandem Authoritate publica erigi ſupplicantes Conducto, vetuit & prohibuit, petitioniq, ejuſmodi ſeſe oppoſuit, amovendoq, quaſcunq, in poſterum Contentionum & rixarum occaſiones, faciendum eſſe duximus, ut tam in dicta Civitate Noſtra Leopolienſi, quam & in alijs locis Erectionem Phiſycæ & Anathomicæ, per dictos Religioſos, & quemlibet alium inſtaurandam prohiberemus & interdiceremus veluti hoc noſtro Diplomate interdicimus & prohibemus perpetuo & in Ævum. Controverſiaſq, hac in parte per Anteceſſores Noſtros & Rempubl: aſſopitas nullatenus innovare volumus, quinimo interdicimus.

Inſuper inhærendo ſubmiſſioni eorundem Religioſorum Soc: Jeſu tranſactioniq, cum Magiſtratu Leopolienſi in Annô Milleſimô Sexcenteſimô, Quadrageſimô Septimô per Religioſum Rectorem eorum, circa receptionem eorum in Civitatem initæ, qua ſe obſtrinxerunt non amplius fundorum in Civitate in poſterum prætendere, proſpiciendoq, Legibus Regni, ne Fundi Areæ Domus Lapideæ Horti, uno verbo bona immobilia & Soliſtantia, alias Patrimonium Reipublicæ: minuatur, Vires ejuſdem enerventur, & quovis ſub prætextu bona tam Civilia quam Terreſtria abalienentur, Contributiones diminuantur, declarandum eſſe duximus declaramusq, per preſentes, nullam amplius licentiam & facultatem Religioſis Soc: Jeſu, acquirendorum fundorum & arearum in eadem Civitate Leopolienſi, quinimo ſi conceſſam in præmiſſis facultatem ex Cancellaria Noſtra ad ſiniſtram ejuſdem informationem obtinuerunt, eandem tanquam illicitam, & invalidam Legibus Regni contrariam, Juribus Univerſitatis Cracovienſis præjudicioſam eſſe declaramus, eandemq, revocamus & nullius roboris eſſe declaramus. Quod ad Notitiam quorum intereſt præſertim vero Dignitariorum Officialium totiuſq, Ordinis Equeſtris Palatinatuum Ruſſiæ, Volhyniæ & aliorum Omnium, nec non Generoſi Capitanei Noſtri Leopolienſis nunc & pro tempore exiſtentis, atq, Magiſtratus Judicii Advocatialis & Scabinalis. Ordinumq, Civitatis Leopolienſis, deducendo mandamus & præcipimus, nè præſentibus Noſtris ullo modo contraveniant &c. Datt.

UWAGI NA TO DIPLOMA.

Lubo trzemá zawodami wznowione kłotnie o Akádemią w Poznániu uſpokoione były, a ráz we Lwowie. Jednak OO. Jezuici Lwowſcy zá Náyiáśn. Królá JANA III. przeięli áktorát podczás Seymu 1688. y iuż ſię tam iáwnie nie dopráſzáli o Konſens ná cáłą Akádemią Lwowſką; ále tylko o Kon-

o Konſens ná nie iákiego *Thomáſſá Budnego* ážeby mogł Szkołę Anátomiczną otworzyć we Lwowie, Sądzić można ážeby tym konſenſem opátrzeni, reſzty dzielnością ſwoią dopieli: mowiąc ſobie: Pozwoliłá Rzeczpoſpolita náiędnę Szkołę Akádemicką, więc y ná cáłą Akádemią y ná Przywiley 1661. Lecz Náyiaśń: Krol JAN III. z Stánámi Rzeczypoſpolitey poſtrzegłſzy do ktorego celu prozbá OO. Jezuitow Lwowſkich zmierzáłá, onę odrzucono. A gdy znowu zá Pánowániá Náyiaśń: AUGUSTA II. OO. Jezuici z tąż Anátomią odzywali ſię y Pláce ná ten koniec kupowáli. Tenże Náyiaśń: Krol, to zákazuiące *Dyploma R.* 1706. dlá Akádemii Krákowſkiey wydáł. Wyznáiąc w nim: *Ze Sladami Náyiaśń: Anteceſſorow Swoich idzie, miánowicie Náyiaśń: Krola JANA III. Ktory dopráſsáiącym ſię OO. Jezuitom ná Seymie* 1688. *o Konſens ná też Anátomią ſprzeciwił ſię y zábronił. Zá tym y Sám tákowey Szkoły Akádemickiey zábrániá, y Kontrowerſyi iuż przez Náyiaśn: Krolow y Cáłą Rzeczpoſpo: uſpokoionych ná wieki wznicáć OO. Jezuitom zákázuie.* Nád to: w tymże Dyplomá zákázuie, ážeby OO. Jezuici Lwowſcy według tránſákcyi ſwoiey y opiſániá z Mágiſtrátem Lwowſkim przy przyięciu ſwoim do Miáſtá *Roku* 1647 nie wážyli ſię, ſkupowáć Domow lub Piácow ná nowe Szkoły, z ſkrzywdą Akádemii Krákowſkiey y Reſkryptá iezeliby iákowe z Káncellaryi ná to otrzymáli, one rewokuie &c. Z tego tedy Dyplomá ktoż nie widzi, że w podobnych pretenſyách OO. Jezuitow Lwowſkich, y zá JANA III. y AUGUSTA II. Náyiaśnieyſzych, były podſtępy y kłotnie Práwá iednák Akádemii Krákowſkiey utrzymywáne w cáłości y nie rzeczono, im iák teraz, że nie máią w ſobie mocy zábrániáiącey innych Akádemiy ále im *privativam* przyznáno. *Cui Soli Facultates apertas tenere competit, & Doctoratus conferre.*

Mowią OO. Jezuici w Skrypcie ſwoim iákże *Soli* gdy *competit, Zamoſcen: & Vilnen: Academiæ?* Ten Argument, ieſzczeby był miáł iáką moc, przed Konſtytucyámi 1613. 1633. 1635. ále po tych Konſtytucyách *Facultatum apertio, & Doctoratuum collatio, præter Academiam Zamoſcenſem & Vilnen: amplius Soli,* competit Crac: Po tym OO. Jezuici zárzucáią temu Przywileiowi, *iákoby to przyznawáł Akádemii Krákowſkiey, co* KAZIMIERZ *Wielki* y JAGIEŁŁO *Krolowie w Práwie Fundacyi nie przyználi?* Odpow: Już to ſię pokázáło wyżey, że przyználi y chcieli mieć Generálną Szkołą Kroleſtwa, *ad decus Sacræ Coronæ Poloniæ* y Náyiaśn: Rzeczpoſpolitá to ſtwierdziłá, utrzymuiąc zawſze te Práwá, *in ſtatu & uſu antiquo contra Patres Societatis,* iáko ſię tyle Przykłádámi y Judikátami dowodziło.

Dáley OO. Jezuici mowią: *Czy možná ážeby według tego Dyplomá Przeświętne Woiewodztwá miáły godnych Synow o* 50. 60. 70. *mil ná Náuki poſyłáć. Kollegia náſze od tylu lát Phyſyki Mathematyki uczyły* Odpow: Proſiemy niewiádomym tego nie powiádáć, tákim udániem łátwo bydź mogą pociągnieni ná wiárę Wielebności Wáſzey. Akádemicy nie przeczą żeby były Náuki zwyczáyne we Lwowie Theoryczne. To záś Dyploma wypádło z okázyi pretendowáney od OO. Jezuitow Szkoły świeckiey, ktorey oni dlá zákázow SS. Kánonow uczyć nie mogą, to ieſt Anátomii y Phyzyki práktyczney ktorzy godni Synowie Przeświętnych Woiewodztw wątpię żeby ſię uczyli, chyba ci ktorzyby chcieli bydź Lekárzami y Medycyny Profeſſyą báwić ſię. Nádto wſzák przedtym y teráz ná Anátomią y Phyzykę do Páryżá y Bononii chodzono, y chodzą, czemu nie do Krákowá? Wſzák Anatomia y Phyzyká w Cudzych kráiách, nie tylko w Akádemii ále y po Szpitálach, gdzie ciáłá do Anatomizacyi trafiáią ſię, ma mieyſce?

F KON-

KONKLUZYA.

Do wzwyż pomienionych Reguł.

1mo. Kto ieſt Stánowicielem Práw, ten powinien bydź y Tłomáczem onych, á że Náyiaśnieyśi Krolowie Náyiaśn: Rzeczpoſpolitá ſą Stánowicielami y Tłomaczami dáwnemi Praw Akádemii Krákowſkiey, więc ná ich tłumáczeniu dáwnym, á nie ná teráźnieyſzym przez OO. Jezuitow Lwowſkich przeſtáwáć Spráwiedliwość rádzi:

2do. W wątpliwości teraźnieyſzey OO. Jezuitow Lwowſkich, iakoby Práwá Jagellońſkie Akádemii Krákowſkiey nie zámykáły w ſobie exkluzył innych w okolicy Krákowá Szkoł, lub też Akademii w Polſzcze, zwyczáy y używánie náylepſzy ieſt Tłomácz Práwá Jágellońſkiego. A że iáko wyliczone przykłády świadczą, od czáſow Náyiaśnieyſzego ZYGMUNTA III. áż do tego czáſu Náyiaśń: Krolowie y Cáłá Rzeczpoſpolita nie przerwánie Práwo Jágellońſkie zá exkluduiące mieli, Akademie pretendowáne od OO. Jezuitow w Poznániu y we Lwowie nie dopuſzczáli, Przywileiami Dyplomatami Reſkryptámi, y Konſtytucyami przy ſwym dáwnym używániu Práw Akádemią Krákowſką utrzymywáli. Więc ten zwyczáy ſam y używánie náylepſzym ieſt Práwá Jagiellońſkiego Akademii Krak: Tłomaczem w teraźnieyſzey wątpliwości: tym bardziey, że (opuściwſzy inne Konſtytucye tákże o gruntownym Przywileiow y Prerogátyw Akádemii Krakowſkiey obwárowániu mowiące) Oſtátnich Paktow Umownych, doſtátecznie one wáruie.

Konſtytucyá *Roku* 1436. Vol: 6. fol: 630.

Akádemią Krakowſką iáko meritiſſimam, Rzeczypoſpolitey omnium Scientiarum Magiſtram circa inſtitutionem Studentow infatigabilem, & circa productionem Wielkich y Godnych Oſob ſollicitam, Circa antiqua Jura & Privilegia nunquam violanda conſervavimus, owſzem in augmentum dalſzych naſzych reſpektow ná to mieyſce okazyi nie opuściemy.

UWAGA.

Wieleb: OO. Jezuici mowią: *W czymże tu Erekcya Akademii Lwowſkiey uznáć ſię może przeciwná?*

AKADEMICY: Oto Erekcya tá łámie ten Artykuł *Pactorum*, gdy ſię, w podobnych Akademii Krákowſkiey Práwách y Prerogatywách zákłádá y oney *Circa antiqua Jura & Privilegia nunquam violanda* nie zoſtáwia według tey Konſtytucyi. Bo kto nową ſtudnią ſtáwia, znák, że do ſtarey ſtudni po wodę chodzić nie chce, y opuſzczona, ku ruinie ſwoiey z zániedbánia przy nowey poydzie. Wielebni OO. Jezuici ułożyli ſobie po wſzyſtkich Prowincyách w Polſzcze Akádemie pootwieráć ku Ozdobie ſwoiey, zá Przywileiami, kto nie widzi nieſzczęście, że to Akádemicy od wielu lát widzą! A iáko dáwne Akádemie przez rozmnożenie Szkoł znikczemniały, ták po otwárciu więcey Akádemiy podobnych iák Krákowſká, Práwá y Konſtytucye Akádemickie tylko w Xięgách zoſtáłyby, a Akádemicy dáwni chybá że, nowy Inſtytut Miſſyi do Indyi y Narodow niewiernych ná ſiebie przyimą: albowiem.

REFLE-

REFLEXYA DRUGA

O Práwách Akádemii Zámoyſkiey.

Wielebni OO. Jezuici Lwowſcy ſamą iedną racyą, że Lwow ieſt Stolicá Ruſi, ieżeli Krákowſką, dopieroż bliſką ſobie Zámoyſką Akádemią uſiłuią przytłumić, y tym czaſem mowią: Ze *Akádemia Zámoyſka bez Konſenſu Náyiaśn: Rzeczypoſpolitey náſtąpiłá, więc może y Lwowſka. ále:*

Conſtitutio Anno 1589. Vol. 2.

Dla záſług Jáśnie Wielmożnego JANA ZAMOYSKIEGO Kánclerzá y Hetmáná Koronnego Wielkiego, zá radą Panow, Rad y Pozwoleniem Poſłow Ziemſkich, ták Koronnych iáko y Wielkiego Xięſtwa Litewſkiego y Ziem innych náleżących, pozwalámy mu uchwałą Seymu ninieyſzego Lege perpetua nunquam inpoſterum abroganda, iż mu będzie wolno uczynić Ordynacyą in futurum, o Dobrach ſwoich.

Dodáię co opuściłá Drukárnia OO. Jezuitow.

Miaſto też Jego Zámość nowe, przy wolnościach iemu nádanych: tákże przy Prawach, y Porządku, ktory teraz w nim ieſt, albo ktory uczyni má trwáć y po śmierci Jego wiecznemi czáſy.

Conſtitutio Anno 1590. Vol. 2. fol. 1336.

Jákośmy przeſzłego Seymu pozwolili, Jáśnie Wielmożnemu JANOWI ZAMOYSKIEMU Kanclerzowi y Hetmanowi Wielkiemu Koronnemu Ordynácyą około maiętności ſwoich Dziedzicznych, y ſukcedowanie w nie według zdania ſwego uczynić, iákoż iuż w Lublinie przed Sądem Trybunálſkim, w Roku przeſzłym ieſt prze zeń uczyniona, onę mocą uchwáły Seymu ninieyſzego, cále y zupełnie we wſzyſtkich iey kondycyách y kontentách ápprobuiemy na wieczne czáſy. Moc iednák iemu Sámemu dokąd żyw zoſtáwuiąc immutandi, emendandi & amplius ordinandi to coby mu ſię zdáło *juxta priorem Conſtitutionem.*

UWAGA NA TĘ KONSTYTUCYĄ.

Wielebni OO. Jezuici mowią: *Gdzieſz tu co o Akádemii Zámoyſkiey?*

AKADEMICY: Gdzieſz w tey Konſtytucyi o Przyſiędze Ordynáckiey, o Poſágach, o Arſenále y Fortecy Zámoyſkiey? A ktoż powie że te nie pod Powágą tych Konſtytucyi ſtáneły? Gdyby Przeświętná Prowincyá Ruſká OO. Jezuitow podobne od Náyiaśn: Rzeczypoſpolitey Konſtytucye y Konſenſá miáłá byłá, tedyby dotychczás w Kollegium iey Stołecznym, nie tylko Akádemia ſtánęłá.

1mo. Tą bowiem Konſtytucyą, *Sub Lege perpetua nunquam in poſterum abroganda* Wſze Stány Rzeczypo: pozwáláią JANOWI ZAMOYSKIEMU czynić Ordynácyą o dobrách, lub *Maioratum* wyſtáwić, to ieſt rozrządzić ſię y roſporządzić nád Práwo Ziemſkie y poſpolite Kroleſtwá według woli ſwoiey: ktoraż proſzę moc większa, czy *Máioratum* czy Akádemią *in Maioratu* uſtánowić, máiąc *exemptionem* nieiáko *à Jure communi Regni?*

2do Tą Konſtytucyą 1589. JAN ZAMOYSKI ma oráz zezwolenie dlá Stołecznego Miáſta Ordynácyi, ażeby *w nim Práwa y Porządki czynił á uczynione maią trwáć wiecznemi czáſy:* Proſzę co zá potrzebá tego byłá, ażeby Pán w Mieście włáſnym mogąc ſię powſzechnym Práwem roſporządzić upráſzáł o Práwo na czynienie ſtáłe Porządkow y uſtáw? O to że miał porządki czynić, y Prawá nádawáć, w Zámościu nád práwo poſpolite káżdemu Dziedzicowi ſłużące, iáko to Fortecę Akádemią &c. ſtánowić, Konſens publiczny otrzymáł tákdálece: że cożkolwiek J. W. JAN ZAMOYSKI fundowáł roſporządzáł, podpádá wſzyſtko Powádze tey Konſtytucyi

1589. Ygdyby kto chciał przenieść Akádemią Zámoyſką do Lwowá lub ná inne mieyſce? zápewneby rzeczono że to bez wiadomości Wſzech Stánow bydź nie może, bo Akádemia ta ieſt Cząſtą Ordynácyi lub roſporządzenia J. W. JANA ZAMOYSKIEGO, y ſtoi pod Powágą Konſtytucyi 1589. Toż ſámoby rzeczono, gdyby kto chciał prywátną wolą Fortecę Zámoyſką demoliowáć! Więc &c.

UWAGA NA DRUGĄ KONSTYTUCYĄ.

Wielebni OO. Jezuici mowią! *Nic tu wyráźnie o Akádemii Zámoyſkiey Konſtytucya nie mowi.*

AKADEMICY Odpo: Tá Konſtytucyá Legem Ordinationis J. W. JANA ZAMOYSKIEGO Fundátora, *wcále y zupełnie we wſzyſtkich kondycyách y kontentách approbuie ná wieczne czaſy, y zoſtáwia mu nádto dokąd żyw moc amplius Ordinandi to coby mu ſię zdało, juxta priorem Conſtitutionem,* Pytam ſię ktore to ſą kondycye y kontenta ápprobowáne J. W. Fundátorowi JANOWI ZAMOYSKIEMU Konſtytucyą 1590. Oto náypierwſza; *Ut ante omnia Templorum Fundatorū à ſe & fundandorum Scholarum item & Beneficiorū, ſeu Fundationum in alimenta Studioſorum tam Eccleſiaſticorum, quam Sæcularium inſtituendorum, Inſtituta non immutarentur, tuerentur, defenderentur.* Oto y oſtánia procz innych: *Jura Privilegia libertates ac Prærogativas ab Illuſtri quondam & Magnifico JOANNE de ZAMOSCIE Majore meo, grata memoria proſequendo, Univerſis vel ſingulis datas, in univerſumq; omnem Ordinationem ipſius, ex qua nunc ſuccedo firmiter inviolabiliterq; perpetuis temporibus manu tenebo obſervaboq; ſic me Deus &c.*

Co do pierwſzey kondycyi y kontentu w Práwie Ordynáckim: Wſzák Náyiaśn: Rzeczpoſpolita ten ártykuł o Inſtytutách Kościołow y Szkoł w Zámościu, ták iuż fundowánych iako y máiących bydź fundowánych, podány ſobie widziáłá czytáła y ápprobowáłá. J. W. JANOWI ZAMOYSKIEMU: Wſzák nie táyna w ſtylu Jego, że, lubo iuż w Zámościu Szkoły były Akádemickie przed tym Práwem, miał ieſzcze fundácyą czynić Nauczycielow ták Duchownych, iáko y Swieckich Náuk, gdy rzekł *Fundationum in alimenta Studioſorum tam Eccleſiaſticorum, quam Sæcularium inſtituendorum, Inſtituta ne immutarentur tuerentur.* Słowo bowiem *Studioſorum* tu bierze ſię zá Náuczycielow iáko y w Práwie Jagiellońſkim *Scholares* wzięci ſą od Jágiellona zá Profeſſorow, y lubo nie wyraża Práwo tych Szkoł, pod tytułem Akademii, ále *Scholarum Inſtituta.* Wſzak Herburt, y Przyłuſki, Akádemią Krakowſką *Schola Regni, Schola Cracovienſis.* Mianuią ná ow czas bowiem Sámi Akádemicy ná Ruſi uczyli, y diſtynckcyi w terminách nie potrzebá było JANOWI ZAMOYSKIEMU, mianowicie záś że y po tych Konſtytucyách, ieſzcze był, iáko żądał, Pánem woli ſwoiey zoſtáwiony y wolno mu było, álbo fundowáć álbo odmienić, álbo więcey roſporządzáć, y coby mu ſię tylko zdáło czynić, á żemu ſię zdáło y Akádemią wſzyſtkich Náuk fundowáć, y onę Doktorámi y Profeſſorámi z Akádemii Krakowſkiey ſprowádzonemi oſádzić, zápewne nie wykroczył woli dánego ſobie od wſzech Stánow Práwá, máiąc Konſtytucyą facultativam dokąd żyw *amplius Ordinandi* to coby mu ſię zdáło w Dobrach y w Mieście Zámościu. Jeżeli Wieleb: OO. Jezuici Lwowſcy co podobnego pokáżą w Práwie, żeby ſię fundowáli y rozſporządzáli w Kollegium ſwoim, w to coby im ſię zdáło: Nieográniczoney zápewne pokáżą Konſens y ná Akádemią.

co do

Co do drugiey Kondycyi Práwá Ordynáckiego, to iest słow sámey Przysięgi, od sámego J. W. JANA ZAMOYSKIEGO Stánowicielá przepisáney, czyliż tá dosyć nie zámyka iáwnie, *Práw Przywileiow Prerogátyw, czy w ogulności wszystkim, czy w szczegulności nádánych, y owszem, wszelkie generálnie rosporządzenie Jego, Jura Privilegia Prærogativas Universis vel singulis datas in Universumq; omnem Ordinationem Ipsius?* iákże Wieleb: OO. Jezuici twierdzić mogą, że tylko co do rosporządzenia Dobr Konstytucye 1589. y 1590. ściągáią się á nie do Akádemii, álbo iey Práw Przywileiow y Prerogátyw w Zámościu? chybáby trzebá dowieść że J. W. JAN ZAMOYSKI nie był Fundátorem y Rosporządzicielem Akádemii ták co do Nauk, y Dobr dlá Náuczycielow zápisánych iáko też y do Práw y Przywileiow onym pozwolonych, álbo wyprobowáć, że ten ś. p. Rosporządziciel y Fundátor, nie miał ábsolutnego od Rzeczypospo: áż do śmierci Práwá ážeby rosporządzał to coby mu się zdáło w Mieście swoim, y więcey rosporządzał niż iuż był rosporządził y podał do Approbácyi 1590. Jednákże te słowá w Konstytucyi Approbuiącey 1590. *Moc iednák Jemu sámemu zostáwuiąc dokąd żyw, immutandi emendandi & amplius Ordinandi to coby mu się zdáło &c.* prożno nie są nápisáne? Wszákże (proszę Wielebności Wászey y tego dowodu nie opuszczáć) sám Fundátor y Rosporządziciel Ordynácyi Zámoyskiey w Testámencie swoim, ná Woynie Moldáwskiey *Sub Actum ultra fluvium Dniestr, ex adverso Villæ Kołodrobka Die sexta Mensis Septembris Annó Domini 1600. uczynionym wyznáie,* że wszystko co czynił, czynił Powágą Konstytucyi.

Usurpavi (inquit ille) hoc sæpe præsertim quoties mihi cum inimicis Reipublicæ " dimicandum esset, ut Testamentum conderem non quidem quæ simul Vigore Consti- " tutionis publicæ Ordinassem infringendo sed ea ipsa confirmando &c. Et quia ad " Religionem Catholicam in Partibus hisce Russiæ propagandam, Templum cum Prælatorum Canonicorumq; Collegio extruxi &c. Academiam quoq; Constitui &c. " Hanc igitur Fundationem meam Academiæ sanctè integre, atq; perpetuò, Filius " Successoresq; ejus Universi conservandam, tuendamq; omni ope studioq; curent, planè " volo & statuo.

Używałem (mowi On) tego często, osobliwie gdy mi się z Nieprzyiacielem Rzeczypospolitey potykać przychodziło, áżebym Testáment czynił, nie żebym te rzeczy, ktorem ná fundámencie Konstytucyi publiczney rosporządził, złąmał, ále one stwierdził &c. A żem ná rozszerzenie Wiáry Kátolickiey, w Kráiach tych Ruskich Kościoł, z Kollegium Prálátow y Kánonikow wystáwił &c. Akádemią tákże ustánowiłem &c. Tę tedy Fundacyą moię Akádemii Swięcie, wcale, y wiecznie Syn y Następcy Jego wszyscy, utrzymywáć bronić, wszelką pomocą y stárániem máią zgoła chcę y postánawiám? &c.

Coż proszę z tego Testámentu czytámy? Oto J. W. JAN ZAMOYSKI nim stwierdzá co ná fundámencie Konstytucyi; rosporządził? iák stwierdzá y komu? Oto ogulność Práwá y Funduszow, szczegulnością tłumácząc pokázuie, że iego kontentá y kondycye Ordynácyi, brzmią y o Kollegiácie y o Akádemii Fundowaney y wszystkim powątpiewáiącym obiáśniá, iáko y te ná Fundámencie Konstytucyi rosporządzał; Fundował y stánowił? *non quidem quæ simul Constitutione publica Ordinassem infringendo, sed eá ipsa Confirmando* y te rosporządzone Fundusze; nie tylko Przysięgi tenorem Approbowánym obwárował, ále y ostátnią wolą stwierdził? Przeto Wieleb: OO. Jezuitom nie może bydź zárzut przyięty, że Fundácya Akádemii Zámoyskiey y Jey Práwá, rosporządzeniem &c. bez wiádomości lub Approbácyi y Konsensu publicznego nástąpiłá, bo ieżeli Przysięgá JJ. WW. Ordynátow ná wszyst-

kie Práwá Przywileie y Prerogátywy y wszelkie rosporządzenie Stánowiciela Ordynacyi iest iedná z kontentow y kondycyi pozwolonych y Approbowánych przez Konstytucye 1589. y 1590. Więc y to co się poprzysięga iest pozwolone y ápprobowáne? Ani wątpi kiedy Náyiaśn: Rzeczpospolitá, żeby Akádemia nie byłá częścią Rosporządzenia w Mieście Zámościu approbowáną, gdy podczás Konfederácyi General: Wárszáwskiey w Konstytucyi 1674. *fol:* 11. *&c. Spráwá Ordynácyi* rzekłá *Inhærendo Constitutionibus* 1589. 1590. *&c. ażeby J. W. MARCINOWI ZAMOYSKIEMU &c. Miásto Zámość juxta præscriptum Ordinationis* (to iest prævia solemnitate juramenti) *oddáne było*, y dodáłá wárunek, *Juribus Ecclesiæ Collegiatæ & Academiæ Zamoscianæ per omnia Salvis.* A ieżeli Náyiaśn: Rzeczpospo: inhærendo Konstytucyom 1589. y 1590. Miásto oddáie, y Kollegiatę z Akádemią w Práwách wáruie, dáremna tedy wątpliwość OO. Jezuitow, żeby taż Akádemia zá Powágą wspomnionych Konstytucyi, pozwálaiących y Approbuiących, nie stánęłá iáko stoi, ináczey oddzieláć ią od tych Konstytucyi, iest ią odcináć á *Lege Primi Ordinantis*, y w niebeśpieczeństwie zostáwić Fundácyą. &c.

Akádemia Zámoyská nie dlá sámey Ordynácyi.

Z właśney zaś tylko łáskáwości, Wielebność Wásza ściská y ogránicza Myśl, y Miłość ku Oyczyźnie J. W. JANA ZAMOYSKIEGO w Fundowániu Akádemii Zámoyskiey, gdy uchwyciwszy się tych słow w Mowie Jego wyráżonych, *Academias quas cum alibi, tum in Imperio meo florere cupio &c.* chce Wielebność Wászá prágnienie Jego y Erekcyi Akádemii we Lwowie pokázáć, y iákoby tylko dlá Páństwa swego Zámoyskiego Akádemią swoię założył ten Fundátor, fundácyą *Universitatis* Zámoyskiey od innych Páństw Ruskich odgrániczyć? Albowiem, ktoryż Grámmatyk te słowá *Academias florere Cupio* będzie tłumáczył, prágnę Erekcyi więcey Akádemii, tylko, prágnę iáko gdzieindziey kwitną Akádemie ufundowáne, ták áżeby y moia w Páństwie Zamoyskim założona kwitnęłá? dlá kogo? dlá sámych Obywátelow poddánych Ordynacyi? krzywdá intencyi Fundatorskiey, ktora się wciąż w tey mowie explikuie, *florere Cupio, quam maxime Zamoscensem meam Academiam, hoc habere volo peculiare, ut quanta sit, tota conformetur, ut Nobilitati Polonæ Institutioni sit accommodatissima*, że Fundátor chce áżeby Jego Akádemiá kwitnełá, dlá Szláchty Polskiey? Czemu Wielebność Wásza nie wydrukowáłá tych słow Mowy JANA ZAMOYSKIEGO *ad Cives Polonos si mihi tam dives Arca esset ex qua Omnes Cives ditare possem, ditarem!* z ktorych miłość nie okryślona ku Oyczyźnie pokázuie się przy Fundowániu Akádemii? czemu *de utilitate Equitum Polonorum*, z niey nie wspominiáłá, czemu o zdániu tego Fundátorá iuż wyżey námienionym z teyże Mowy nie przywiodłá? iáko Akádemią Krákowską Práwą Kolumną, Zámoyską Lewą Kolumną Kościoł y Krolestwo wspieráiące, iednę ná wschod drugą ná záchod postáwione y z iednoczone bez zgwałcenia Jch Ozdob y Cáłości mieć prágnął? *Columna Ecclesiæ & Regni Dextra Jachin, id est firmitas Alma Academia Cracoviensis est, &c. Sinistra ejus* Columná tu sis velim Academia mea Zamoscensis, *Te & illam contra virtute munitas quis assurgere, quis utrusq; decora convellere audeat?* Nadto J. W. JAN ZAMOYSKI dość się przed Aktámi Trybunáłu Lubelskiego *w Roku* 1589. czyniąc Ordynácyą oświadczył, że wszelkie rosporządzenie nie dlá prywátnego lecz publicznego Dobrá czynił, *In qua quidem Ordinatione id maxime propositum habuit, ut ante omnia ad Divini Numinis Gloriam, tum Reipublicæ utilitatem omnia referret.*

Excerpiũ z mowy Jana Zamoyskiego o Akademii 1594.

Excerpiũ z Prawá Ordynacyi approbowánego

Wyrá-

Wyráził nie mniey w zwyż pomienionym Teſtámencie 1600. zá Dnieſtrem w Obozie czynionym, iáko ná rozſzerzenie Religii Kátolickiey w tych kráiach Ruſkich (zá Dnieſtrem mowi) ufundowáł Kościoł w Zámościu z Kollegium Kánonikow, y Akádemią uſtánowił. Y owſzem Náyiaśn: ZYGMUNT III. w Przywileiu ápprobuiącym Erekcyą Akádemii Zámoyſkiey 1601. *Viſa nobis res eſt ſumma laude digna & Caritas in Rempublicam Singularis &c.* przyznáł, że JAN ZAMOYSKI z Miłości publiczney nie prywátney Erygowáł Akádemią. Więc niewinnie Wielebność Wáſzá chce ściſkáć Fundácyą Akádemii y gránicámi Páńſtwá Ordynáckiego okryślić, gdy J. W. JAN ZAMOYSKI przed Kollegiami Wielebności Wáſzey ná Ruſi, Szkoły Zámoyſkie, dla Szláchty Polſkiey dla Ruſkich kráiow y publicznego pożytku w Akádemią y *Univerſitatem* Erygowáł.

Zárzut Wieleb: OO. Jezuitow náywálnieyſzy.

Ociec Swięty KLEMENS VIII. Pápież erygowáł Akádemią Zámoyſką, przez Bulle. Więc y we Lwowie podobnym Práwem ſtánąć może? *Odpow:* Gdy Słowá KLEMENSA VIII. Bulli, ſame zwyciężą, iáko JAN ZAMOYSKI Erekcyi ſwoiey ieſt Inſtitutorem, á KLEMENS VIII. teyże Erekcyi Akádemiczney Ozdobicielem, iákże Wielebności Wáſzey zdánie przyiąć?

CLEMENS PP. VIII. 1594. *Annô.*

Ad perpetuam rei memoriam &c. Cum itaq; ſicut accepimus Dilectus Filius Nobilis Vir JOANNES ZAMOYSKI Magnus Regni Poloniæ Cancellarius Univerſitatem Studij Generalis &c. inſtituerit &c. reditus illi aſſignaverit, etiam quinque Profeſſores præclaris ingeniis & non vulgari eruditione præditos ex Cracovienſi Academia illuc advocaverit, pluresq; Profeſſores convocare, ac uberiores fructus aſſignare &c. intendat &c. Nos Univerſitatem præfatam ex ſpeciali Noſtra & Sedis Apoſtolicæ Beneficentia Privilegijs & Gratijs exornare volentes Singulari ipſius JOANNIS INSTITUTORIS pietate ac animi magnitudine ac præcipua in Nos & Apoſtolicam Sedem Obſervantia adducti, Univerſitati Præfatæ ſicut præfertur erectæ &c. ut omnibus & ſingulis Privilegijs, Prærogativis &c. quibus aliæ ſimilium Studiorum Generalium Univerſitates, ubivis locorum & gentium inſtitutæ &c. quomodolibet, tam ex Apoſtolica, quam Imperiali ſeu Regali Auctoritatibus, utuntur &c. uti debeat &c. indulgemus &c.

WYKŁAD.

Ná wieczną rzeczy pámięć &c. Ponieważ iáko powzięliśmy, kocháný Syn, Szláchetny Mąż JAN ZAMOYSKI Wielki Kánclerz Kroleſtwa Polſkiego &c. *Univerſitatem* Generálnych Náuk záłożył &c. dochody iey náznáczył, y iuż piąciu Profeſſorow przezácnym dowcipem, y nie powſzechną Umieiętnością przyozdobionych z Krákowſkiey Akádemii támże ſprowádził, y więcey Profeſſorow ſprowádzić, y obfitſze dochody wyznáczyć zámyślá &c. My *Univerſitatem* wſpomnioną z oſobliwey náſzey y Stolicy Apoſtolſkiey Dobroczynności, Przywileiámi y łáſkami *Ozdobić* prágnący, oſobliwą tegoż JANA *Inſtitutora* Pobożnością y umyſłu wſpániáłością, y oſobliwſzym ku Nám y Stolicy Apoſtolſkiey poſzánowániem nákłonieni, *Univerſitati* wſpomnioney, iáko ſię powiedziało záłożoney &c. ażeby wſzyſtkich y káżdych Przywileiow Prerogátyw ktorych inne podobnych Generálnych *Univerſitates*, w káżdym mieyſcu y Narodzie záłożone &c. iákokolwiek ták z Apoſtolſkiey, iáko Ceſárſkiey, lub Krolewſkiey

wſkiey Powági, &c. używáią &c. używáłá, y używáć powinná &c. pozwálámy: &c. *Roku* 1594. w Rzymie.

Z tey Bulli to ſię wnośi? Oto że JAN ZAMOYSKI, nie ná záłożenie Akádemii w Zámośćiu, ale ná Ozdobienie iey otrzymywáł Bullę. Więc ią zákłádał Powágą Konſtytucyi 1589. y 1590. Więc Wielebność Wáſzá z KLEMENSA VIII. Pápieza nie ma przykłádu do Lwowá, bo On nigdzie w Bulli nie mowi, *erigimus & inſtituimus*. A lubo JAN ZAMOYSKI, zá Herb Akádemii dáiąc ſwoy Kleynot trzech Kopiy, przyłączył y Herb KLEMENSA VIII. to uczynił, nie ták obligácyą Bulli, ále ná pamiątkę nieiaką dáwney przychylności, ktorą miáł záwſze do Oſoby KLEMENSA VIII. podobnie iák y do S. KAROLA BOROMEUSA, báwiąc ſię we Włoſzech, y obudwoch w Akádemii pámiątkę chciał mieć. Ináczey, gdyby z Herbow Władzá Erekcyi probowáná bydź miáłá, tedy iáko Akádemia Zámoyſká Pięciu Pápieżow á Siedmiu Krolow pieczęci ná Przywileiách nośi, tákby tyleż Inſtytutorow ráchowáć powinna, náleży iednák wyznáć że tey Akádemii JAN ZAMOYSKI dał Berłá z znákámi Krolá y Rzeczypoſpolitey y tym wyznał Powagę Kroleſtwá do erygowánia Akádemii, Herbem záś KLEMENSA VIII. rozumieć ſię może nádanie Ozdob y Prerogátyw Apoſtolſkich. Wolno iák chcieć tłumaczyć, ále to nie odbitá, że JAN ZAMOYSKI nie zá Przywileiem Krolewſkim Fundowáł Akádemią ále Powágą Konſtytucyi 1589. y 1590. założoną roſporządzoną y iuż ſtoiącą, Bullą Ozdobił, w kilká lát to ieſt *Roku* 1601. przed śmiercią práwie, Przywileiem Krolá ZYGMUNTA III. miał ſtwierdzoną co do ſzczegulnych ſwych opiſow, dlátego záś pożno, że miał ſobie władzą dáną áż do śmierci omnium Ordinationem ſuam libere *immutandi ampliandi*: ale.

O Przywileiu ZIGMUNTA III.

Wielebni OO. Jezuici w Parágráfie czwártym Kśiążki ſwoiey Przywiley Akademii Zámoyſkiey od ZYGMUNTA III. dány *Roku* 1601. od WŁADYSŁAWA IV. ſtwierdzony 1634. powiedáią że nic nie zámyka zábrániáiącego innych Akádemii ná Ruśi?

Odpowiedź: Proſzę uczynić reflexyą ZYGMUNT III. y WŁADYSŁAW IV. mowią *Fundationem Academiæ Zamoſcenſis Confirmamus, Jura, immunitates Privilegia Academiarum tribuimus. Fundacyą Akádemii Zámoyſkiey ſtwierdzámy, Práwá, wolności, y Przywileie Akádemiom ſłużące nádáiemy.* Aże Práwá, wolności, Przywileie Akádemiom, Krákowſkiey, Wileńſkiey ſłużące, y te ſą áżeby iedná Krákowſká w Polſzcze, iedná Wileńſká w W. X. Litt. zoſtawáły iáko zoſtáią. Więc y Akádemia Zámoyſká na Ruśi, ktorą ZYGMUNT III. y WŁADYSŁAW IV. do Práw wolności y Przywileiow Akádemicznych rownie przypuścili, powinná bydź iedná. Potym ZYGMUNT III. mowi: *Mandamus ut quæ fundatio iſta Academiæ Zamoſcenſis &c. complectitur, ſine ulla derogatione ita teneantur, quemadmodum? ſunt Verbis ſententiisq; deſcripta.* Coż Fundacya Zámoyſká mowi. *Eos vero quos penes rerum Spiritualium Seculariumq; Summa Poteſtas eſt, per Sacra omnia perq; Judicem humani generis Dominum Iesum, cujus hæc omnia gloriæ dicavi obteſtor, ut ne cautionem hanc Sancitumq; meum infringere tentantibus, ſuffragari & aſſentiri, authoritatemq; ſuam addere velint, tueantur potius & conſervent. &c.* Wielebni OO. Jezuici nie ſą że iedni ktorzy Przywileiem ſwoim na Lwowſką Akádemią *infringere tentant Sancitum* JANA ZAMOYSKIEGO. *1mo.* Ze u Náyiaśn: JANA KAZIMIERZA záparli, zátáili w Przywileiu 1661. Akádemią Zámoyſką, y rzekli *iáko Krakowſká zdobi w Polſzcze, Wileńſká w Litwie,* ták áżeby y ná Ruśi ozdo-

by

by cnocie Umieietności y honor był przydány. *Ut in Roxolanis quoq; Provinciis & in Regionibus solidæ veritatis virtutisq; Professioni debitus adstruatur honor &c. titulusq; Universitatis deferatur?* A nie byłże iuż ná ow czás *Roxolanis oris adstructus honor per Universitatem Zamoscensem?* Koekwacyą z Akádemiami Krákowſką y Wileńſką Wielebność Wáſzá tym Przywileiem 1661. wyrobiłá ſobie, á czemu *de Coæquatione ſimili* z Akádemią Zámoyſką nie wſpominálá? tylko áżeby byłá Wielebność Wáſza Akádemią Zámoyſką, zá nie potrzebną y zá żadną ſwego czáſu powiedziáłá, y iáko iedna Krakowſká w Polſzcze, drugá Wileńſka w Litwie, ſwoie, trzecią ná Ruſi iedynaczką robiłá? 2do. Wielebność Wáſza y teráznieyſzym Skryptem rozmáwia u ſiebie *Trzy ſą Cnoty Teologiczne, więc trzy Akádemie bydź powinny Omne trinum perfectum.* Wſzák iuż ſą te trzy Cnoty Teologiczne, Krákowſká, Zámoyſka, Wileńſka, iuż ieſt *trinum perfectum*, za coż Lwowſká chce być trzecią Cnotą gdy iuż mieyſcá nie máſz? tylko áżeby Zámoyſką zanic mianą u ſiebie zniſzczyłá? Więc Lwowſka Akádemia z Przywileiem ſwoim y rozmowámi, ieſt ná zgubę Fundácyi Zámoyſkiey, czego Pzywiley ZYGMUNTA III. za Akádemią Zámoyſką wáruie *ut Fundatio ſine ulla derogatione ita teneatur; quemadmodum &c.*

O Przywileiu JANA KAZIMIERZA 1666.

Wieleb: OO. Jezuici mowią coż y w tym Przywileiu znáydzie kto, coby Lwowſkiey Akademii Erekcyi przeſzkadzáło? ktoż wierzyć może, że tym Przywileiem 1666. danym znoſi ſwoy Przywiley 1661. &c.

Odpowiedź. Pytam ſię, w tym Przywileiu 1666. JAN KAZIMIERZ czemu wſpominá, o ubeśpieczeniu Akádemii Zámoyſkiey, á ztąd o trwáłości pokoiu? *My JAN KAZIMIERZ gdybyśmy tylko temu Zácnemu Oraculum Mądrości, według żądánia, co do iego cáłości, ſłuſznego, po Oycowſku nie ſprzyiali, zgołá Krolewſkiego y Xiążęcego Máieſtátu Moc y gruntowność Kroleſtw ztąd pochodzenie ſzczęśliwości, ztąd trwáłość ſpokoyności, y Rzeczy Naſzych nie wzruſzoną ſtáłość odrzucilibyśmy. Nos itaq; JOANNES CASIMIRUS Rex, cum niſi huic " Celebri Oraculo Sapientiæ pro votis ac deſiderijs, quántum ad integritatem ejus " juſtis paterne faveamus, &c. Sane inde perennare tranquillitatem Reſq; Noſtras " inconcuſſe ſtare excluderemus.*

Zkądże Náyiaśn: JAN KAZIMIERZ tę mowę uformowáł, ieżeli nie z okázyi kłotni o Akádemią Lwowſką zá niego wſzczętych, y gdy powiadá że gdybyśmy nie ſprzyiáli Cáłości Akádemii Zámoyſkiey, *Rzeczy naſze, to żeſt Krolow Práwá y Przywileie dáne tey Akádemii od ZYGMUNTA III. WŁADYSŁAWA IV. od ſtáłości ſwoiey odrzucilibyśmy.* Ztąd JAN KAZIMIERZ Fundacyą Akádemii Zámoyſkiey z Przywileiámi Krolewſkiemi, w Nowy ſwoy Przywiley *per extenſum* inſerowáł iáko ſię w Sądách pokáże, y w Protekcyą ſwoię y Cáłey Rzeczypoſpolitey *ad Normam Akádemii Krákowſkiey* wziął. Na coż? oto áżeby iáko Akademii Krákowſkiey nikt nie náruſza Práw y nie powinien bez wiádomości Stánow, ták y Zámoyſkiey nie náruſzył? Wierzyć záś káżdy może że JAN KAZIMIERZ tym ſámym znoſi ſwoy Przywiley ná Akademią Lwowſką 1661. dany, kiedy go więcey do exekucyi ſwoiey zá Pánowánia ſwego przyprowadzić niechciáł, y gdy nowym Przywileiem Akádemii Zámoyſkiey. *Normam* Práw y Przywileiow Jey ták Apoſtolſkich iáko y Krolewſkich *cum Norma* Akádemii Krákowſkiey miłościwie przyznał, ták, że po tym Przywileiu Akademia Zámoyſka, ſáma iedná nákſztáł Krákowſkiey ná Ruſi ſtáłá, y ieſt. A Akádemii Lwowſkiey z Przywileiem ſwoim nie było ſto lát. Wielebność Wáſzá przyznáie, że *JAN KAZIMIERZ z tym Przywileiem 1666. Oſądził*, iáko Przywiley na Lwo-

wſką Akádemią 1661. był dány *Salvis Juribus & Privilegijs Akádemii Zá-*
moyſkiey, Prawda: Dlátego też przeyżráwſzy ſię w iey Práwach onę umyſnie
de novo ucalił, á od Przywileiu Wielebności Waſzey 1661. odſtąpił. *Nor-*
ma Akádemii Krakowſkiey w Polſzcze ieſt iedná, czemuż ná Ruſi ma bydź
dwoiaka? Pretendowáć Jey teraz w Lwowie, iuż ieſt *ultra Normam* Akade-
mii Krakowſkiey, więc ſama *unitas Normæ* w Polſzcze, *excludit multiplicatio-*
nem ejuſdem Normæ ná Ruſi. y Przywiley 1661.

O Przywileiu Náyiaśń: Królá MICHAŁA I.

Ten Przywiley náywiękſzym ieſt rogiem ná Kollegium Lwowſkie,
náywięcey też Wieleb: OO. Jezuici ná niego biią, obaczmy czy łamią?

MICHAEL REX &c. Significamus &c.

Nos itaq; MICHAEL Rex, Regijs Sereniſſimorum Prædeceſſorum Noſtrorum in-
ſiſtentes veſtigijs, eorumq; ſecuti exempla &c. Academiam Zamoſcenſem omneſq; ejus
Alumnos ac Profeſſores &c. in Patrocinium & protectionem Naſtram Regiam, to-
tiuſq; Reipub: ad Normam Academiæ Crac: Erectione tanquam Filiam ejus Virtuti-
bus ac meritis æmulam, cum omnibus ejus Privilegijs &c. ſuſcipimus & adoptamus,
Hancq; Solam & unam Academiam tanquam Studij Generalis Univerſitatem
in Ditionibus Noſtris Ducatus Ruſſiæ, eſſe volumus ac Regio Noſtro Man-
dato ſtatuimus. *Scholás verò omnes quocunq; nomine erectas aut erigendas, impe-*
dientes ejus Generalia Studia (exceptis Scholis Parochialibus Rudimentorum) in Circu-
itu duodecim milliarium ab Academia Zamoſcenſi adinſtar Academiæ Cracovienſis,
omnino ac ſerio prohibemus. *Datt. Cracoviæ Die* 26. *Menſis* 9*bris, Annô* 1669.

U W A G A.

Wieleb: OO. *Jezuici mowią: Ten Przywiley ma fałſzywą nárratywę iakoby*
Akádemia Krákowſka miałá jus excluſivum Szkoł o 12. *mil, y dodaią że ták twier-*
dzi Jeden Ziemianin, ktorego znoſzą z Xiędzem Konárſkim. Potym mowią że ieſt
illegitime nadany, przeciwko Konſtytucyi Przywileie ná Przywileie Roku 1633. *y że*
nie był zachowany co do Szkoł o 12. *mil, &c.*

Odpowiedź 1*mo.* O fáłſzywey Narratywie Wielebność Wáſza, lepiey ſię
w Sądach dowie gdy przeczyta, iako w Oryginále nie maſz iey tylko po-
dánie Práw do potwierdzenia. A że Krol MICHAŁ *motu proprio*, ſtoſuiąc ſię
do Konſtytucyi tego roczniey 1669. *juſta poſtulata* Akádemii Krakowſkiey
ná Seymie przyięte, uſpokáiáł, przeciwko OO. Jezuitom pretenduiącym
Akádemii y wydał ten Przywiley, z exkluzyą innych Akademii ná Ruſi.
Więc fáłſz narrátywy zadáć, ieſt ſtrofowáć Cáły Seym; że narratywę Aká-
demii Krák: w Konſtytucyi wyżey drukowáney 1669. názywá nie *falſa* ále
juſta poſtulata, álbowiem choćby o Szkoły w okolicy 12. mil dziś dyſputa
byłá z Wielebnością Wáſzą co nie ieſt. Wſzák Krol MICHAŁ ieſzcze nie
zwiedziony, bo gdzieſz proſzę w okolicy Krákowá do 10. 12. y więcey mil
OO. Jezuici, Piarowie Szkoł uczą? y owſzem Dekretá, tránſakcye, Con-
cordata ſtwierdziły táką okolicę o czym intereſs mięſzáć, ieſt *extra Caſum*.
2*do.* Ten Przywiley gdy chce mieć iedne Akademią Zámoyſką ná Ruſi, ma
práwdziwą narratywę y Rezolucyą. Albowiem w Polſzcze, iáko w Polſzcze,
Akádemia Krákowſka ieſt do tych czas iedná. Y gdy Krol mowi w Przywi-
leiu *ad inſtar Academiæ Crac:* choćby Prawa nie czytał, ieſzcze prawda oczom
poſpolicie podległá, że Akádemia Krák: do tych czas, iedna ſtoi w kraiu Pol-
ſkim, y okoliczne Szkoły do wielu mil nie przeſzkadzaią iey, więc ná po-
dobieńſtwo widome Krakowſkiey, mogł Práwnie obwárowáć Akádemią
Zámoyſką na Ruſi. 3*tio.* Ten Przywiley ieſt wydány *juſte legitime* bo *ex-*

præcom-

præcom misso Reipublicæ ná uspokoienie kłotni *& justorum postulatorum* Akád: Krákowskiey, 4to. Iest stosuiący się *ad Constitutionem* 1613. álbowiem iey moc y Akádemią Krák: *Circa antiquum usum Jurium & Prærogativarum* utrzymuie: 5to. Nie iest przez się Przywileiem, ále, oraz Státutem żeby Akádemia Zámoyska iedna byłá w Prowincyi Ruskiey *Mandato nostro Regio Statuimus*, y dáley *hoc totum de plenitudine Potestatis nostræ statuentes &c.* Przywileie zás nádáne *per viam Statuti, & ad dirimendas lites* nie mogą się zwáć *subreptitia* álbo *revocabilia.* 6to. Przywiley ten Michałowski tym samym wáżny, gdy nieprzerwánie od wszystkich Krolow JANA III. *Roku* 1676. AUGUSTA II. *Roku* 1717. AUGUSTA III. Náyiaśnieyszych, *Roku* 1746. został stwierdzony y używány á Przywiley Kázimirzowski ná Akádemią Lwowską, y nie używániem, y nie approbácyą stoletnią umorzony, áni cienia mocy má stáwiania się y zadáwánia iákiey nie ważności, Akádemicznym Przywileiom álbo allegowánia Konstytucyi 1633. *Przywileie ná Przywileie.* 7mo. Y owszem gdy Przywiley Krolá MICHAŁA stánowiący áby Akádemia Zámoyská sámá iedna byłá ná Rusi Náyiáśnieszy Pán AUGUST III. szczęśliwie nám Pánuiący miłościwie ápprobowáł *Roku* 1746. á Wieleb: OO. Jezuici swoy Przywiley nigdy nie ápprobowány nie używány, do approbácyi go *Roku* 1758. świeżo podáli, więc łámią Konstytucyą 1633. bo iáko, Przywileie przeciw Przywileiom, ták konfirmácye Przywileiow przeciw konfirmácyom wychodzić nie powinny: 8vo. Dáremne záś zásadzánie się OO. Jezuitow, ná Skrypcie X. Konárskiego, o Szkoły w okolicy 12. mil. Albowiem on nie iest ták mocno zásádzáiącym się ná swym zdániu iák OO. Jezuici, ażeby prawdę postrzegszy nie ustąpił iák uczynił. Przywiley Krola MICHAŁA nie exkluduie Szkoł w cále, *gdy mowi exceptis Scholis Parochialibus Rudimentorum*, ále tylko większe zábránia przeszkadzáiące Generalnym Naukom: w okolicy 12. mil. Wprowadzone zaś Kollegia że sobie pozwáláią większych, wszák Wielebność Wászá spytáć się może OO. Krasnostáwskich ieżeli w początkách swoich nie mieli oppozycyi od Kápituły Chełmskiey y Akádemii, *concordata* zachodziły ták do plácow, Kościoła, iáko y Szkoł; Akta sáme Kápitulne y Mánifesta wyświádczą iák záś dotrzymáne? nie iest temu czás y potrzeba ile że tu o Akádemią Lwowską sámę kontrowersya, ten zárzut iuż y w Xiążce *Instancya* wydaney czytáłem z rezolucyą tám Wielebność Wászę odsyłam. Dość że Possessor *circumscriptus* gdy *bona fide* nie postępuie, *non præscribit.* Wszák Konstytucye waruiące Práwá Akádemii Krakowskiey y Zámoyskiey rázem są nietayne wszelkim Instytutom?

Annó 1677. *Vol.* 5. *fol:* 488. Przy przyięciu OO. Piárow miánowicie do Chełma Konstytucyá rzekłá *Salvis Juribus Academiarum Cracoviensis & Zamoscensis Annó* 1685. *fol.* 726. Przy przyięciu XX. Kommunistow ostrzegłá *Salvis Reipublicæ & Academiarum Cracoviensis & Zamoscensis Juribus Annó* 1699. w Páktách Konwentách, obwarowała, &c. Náostátek, *Práwá Wolności Przywileie Akádemii Krákowskiey y Zamoyskiey wcále zachowáć spondemus* Toż sámo w Páktach Konwentach 1736. ostrzeżono? Te záś wszystkie sálwy przeciwko komu? tylko przeciwko Instytutom uzurpuiącym ták Szkoły iáko y Akademiczne Prerogatywy? Ktore Jnstytutá, niech tylko podług oryginalnego Instytutu uczą iák im Práwo pozwoliło Koronne, nie odmiennie Práwá Akádemiczne są w cáłości. Naostatek ieżeli Wielebność Wászá w Metryce Koronny nie mogłá ználeść Przywileiu Micháłowskiego *per oblatam*, znaydzie nie ieden w Sądzie ale cztery, Oryginały Jego, ktore oczami memi widziałem. Coż ważnieyszego czy oblata czy Oryginał? *Intan-*

um valet oblata inquantum producitur Originale, Lubelſkie zaś Szkoły niech Wielebnośći Waſzey Argumentu nie czynią, ktore práwie nagranicy 12. mil, y w Mieście Trybunału znayduią ſię, bo Przywiley Krola MICHA-ŁA, ſtanowił rzeczy *pro Ditionibus Ruſſiæ* zrąd.

REFLEXYA TRECIA.

O Práwie OO. Jezuitow

Ná pretendowáną Erekcyą Akádemii Lwowſkiey.

Wielebni OO. Jezuici mowią: *Ze Erekcya Univerſitatis Lwowſkiey żádnemu Práwu ani Statutom Kroleſtwá przeciwná nie ieſt.* Y przywodzą Przywiley J. K. M. AUGUSTA III P. N. M. *Roku* 17;8. Ktory ſtwierdził Przywiley JANA KAZIMIERZA 1661. oráz przydáią Bullę Oyca S. KLEMENSA XIII. ná ktorych fundamencię Erekcya zaſadzá ſię.

ODPOWIEDZ.

Zażywám Słow OO. Jezuitow, iákie *Confirmatum* ieſt w ſobie, táká y konfirmacyá, á że *Confirmatum* to ieſt Przywiley JANA KAZIMIERZA 1661 ieſt nie wáżne w ſobie. Więc y konfirmácya 17;8. Nádto, to ieſt nie ważne w ſobie co ieſt przeciwne Prawom, á że *Confirmatum* to ieſt Przywiley 1661. ieſt przeciwny Práwom y Konſtytucyom, iáko ſię wyżey dowiodło y dowiedzie. Więc &c.

JOANNES CASIMIRUS REX &c. Annô 1661

1mò. Pomiiam iákim ſpoſobem ten Przywiley JANA KAZIMIERZA 1661. w Krákowie podpiſány, w Częſtochowie zapieczętowány, a ráczey tylko *cum Loco Sigilli*, iáko dátá iego świadczy, do Metryki Koron: podány. O Oryginale záś áni wzmianki, ale *Roku* dopiero 1758. dobyty ieſt Extrakt dáwney Obláty. *Quam ejus modi Oblatam Privilegij ſupraſcripti, pro ut in Actis Metrices Regni continetur. Nos ex ijsdem Actis Fideliter de verbo ad verbum deſcribi & parti poſtulanti Authentice extradi permiſimus. In quorum fidem Sigillum Regni eſt Appreſſum. Datt. Varſaviæ* 1757. A gdzieſz proſzę Originał podział ſię tego Przywileiu, tak poważnego *Erectionis Academiæ?* ktoryby powinien bydź ná pargáminie, z Pieczęcią Wiſzącą, á nie tłoczoną iáko inne Akádemie maią, produkowány?

2do. Gdzie piſany ten Przywiley łatwo znáć. *Idem ipſe erga Togam & Sagatam Palladem amor, Genius in arenas idem, ac Palæſtras. Admiſſa immiſſaq; ſub ipſum fidei Catholicæ Regij Diadematis auſpicium, Minervæ noctua nido Lechicæ Aquilæ inſedit, dum Gneſnenſe Gymnaſium, avida ſciendi Principum & Procerum ſimplicitas ſuperius iam inde Sceptro, Throno luſtris erexit, &c.* Káżdy widzi, że to nie ieſt ſtyl Káncellaryi? JANA KAZIMIERZA Przywiley dla Akademii Zámoyſkiey dany 1666. czytałem, wcale ſtylem do rzeczy potrzebnym, Sekretarz STEFAN HANKIEWICZ także ná nim podpiſány?

3tio. Ten Przywiley OO. Jezuitow 1661. w Oſobie Krola JANA KAZIMIERZA rozmawia o Fundacyách Akádemii Krákowſkiey y Wileńſkiey *Sereniſſimus Anteceſſor Abavusq; Noſter Divus VLADISLAUS JAGELLO &c. Almam Academiam Cracovienſem omnimodis redundantem diſciplinis &c. Polonæ proſtituit Juventuti &c. Deſideratiſſimus item Genitor noſter Divus SIGISMUNDUS Vilnenſem Academiam inſignibus Prærogativis ac Privilegijs decoravit. Cum verò plurimum interſit ut in Roxolanis quoq; Provincijs & in Regionibus ſolidæ dignitatis virtutisq; profeſſioni debitus adſtruatur honor, in animum induximus, ut Collegia*

Leop o-

Leopolienſi S. J. Academicæ dignitatis acceſſio nobis annuentibus fiat, titulusq; Univerſitatis deferatur. &c. 1mò. Ta Forma mowienia, *Abavus Noſter Divus VLADISLAUS, JAGELLO, Genitor Noſter Divus SIGISMUNDUS*, nie zgádza ſię z formą mowienia JANA KAZIMIERZA w Przywileiu Zámoyſkim 1666. Ktory ZYGMUNTA Krola mianuie także iáko Nádawcę Przywileiu Akádemii Zámoyſkiey, y nie mowi *Divus* SIGISMUNDUS ále *Divæ memoriæ*: Fundácyą JANA ZAMOYSKIEGO Akádemii názywá *Erectionem* nie *proſtitutionem, Academiam Crac. Polonæ proſtituit Juventuti?* w Kancellaryách ſłowo *proſtituo*, nie bierze ſię zá fundacyą y Erekcyą, bo od tego ſłowá pochodzi, y *proſtibulum.* 2do. Ten Przywiley iáko ſię y wyżey námieniło, Akádemią Zámoyſką ma *pro non exiſtenti* ná Ruſi, gdy *Roxolanis oris* potrzebę Akádemii podobney iák Krákowſka, lub Wileńſka upatruie, y dáie Práwo, ażeby Kollegium Lwowſkie w trzecią Akádemią erygowało ſię y ſzczyciło Práwámi, Ozdobámi Prerogátywámi, iak Krákowſká y Wileńſká Akádemie, *Ut ijs talibusq; juribus Privilegijs, libertatibus Prærogativis, titulis, inſignibus, beneficijs, indulgentijsq; gaudeat & fruatur, quibus & qualibus gaudent, Cracovienſis Vilnenſisq; Academiæ &c.* á nie ieſt że tá Erekcya nie tylko przeciwna ále y zdrádliwa że ták rzekę oſobliwie Akádemii Zámoyſkiey Práwom? ktora iuż ná Ruſi, *ijſdem privilegijs, Prærogativis, inſignibus titulis* ſzczyciłá ſię iak Krákowſka lub Wileńſka? Na iakiż proſzę koniec tá Akádemia trzecia od OO. Jezuitow w Przywileiu 1661 opuſzczona? tylko ażeby Onęż *à Coæquatione* odrzucili, y potym ſię *penes privativam* trzymáli po ufundowániu ſwoim. Akademia Krákowſká iedna w Prowincyach Polſkich, Wileńſka iedna w Litewſkich? więc y Lwowſka im *Coæquata* w Prowincyach Ruſkich powinná bydź iedna, á Zámoyſká kiedy chce niech ſobie z Ozdobami y Prerogatywámi ſtoi dla poſpolſtwá Ordynackiego? krzywda Fundatorom oczywiſta, niech pokáżą OO. Jezuici Lwowſcy Fundacyą ſwoię w tamtym Mieście, ieżeli ich Fundatorowie pierwſi, chcieli mieć Akademikami ná Ruſi, á Zámoyſcy Akádemicy pokażą ſwoię?

3*tio*. Przywiley 1661 mowi. Promocye, Doktorye, według zwyczáiu innych Akádemiy poſtanawiamy, y ażeby ſię w Akádemii Lwowſkiey godziwie y ważnie odprawiały, pozwalámy. *Academicos potiſſimum gradus, Laureas Magiſteria, & Doctoratus ac cæteras Univerſitatibus uſitatas, Promotiones &c. Conſtituimus, &c. atq; ut valide liciteq; in ea ipſa Leopolienſi Societatis Jeſu Univerſitate peragantur & celebrentur, permittimus & indulgemus.*

4*to*. Przywiley 1661. mowi. Daiemy Władzą Akádemii załoženia, Teologii, Filozofii, Mátematyki, Práwá, Medycyny y Náuk koniecznie wſzyſtkich uczenia &c. *Damus igitur Poteſtatem &c. Generale Studium in omni licita facultate conſtituendi Theologiæ nimirum tam Scholaſticæ quam Moralis Philoſophiæ, Matheſeos, Juris Utriusq; Medicinæ &c. ac Scientiarum omnino omnium &c.*

UWAGA WIELKA

Wielebni OO. Jezuici, w Skryptach podrukowáli, y twierdzą, że Akádemie erygować należy do Stolicy S. Apoſtolſkiey, Náuk Teologii, y Piſma S. pozwaláć, Doktorye nádawáć &c. iako Skrypt *Dyſkurs dwoch Ziemianow* y Skrypt, pod tytułem *Erekcya* żwáwo popierá? A proſzę, záco ten Przywiley 1661. od OO. Jezuitow ná Akádemią Lwowſką otrzymány zámyká Władzą erygowánia Akádemii, náuczania Teologii, oboygá Práwá, zaco poſtánawia Doktorye, *Promotiones &c. Conſtituimus permittimus indulgemus &c.* Więc niech ſię Wielebność Wáſza z uſt Swoich ſądzi że ten Przywiley *contra Jura Apoſtolica* otrzymałá, y nie wáży, álbo niech nie zápierá, że przy Pá-

nach Udzielnych iest Moc Erygowánia Akádemii, á Stolica S. to approbowáć zwykłá? inaczey gdy Wielebność Wáſza piſze, że ná Erekcyą Akádemii Lwowſkiey dość Rzym, iuż Sámá Wielebność deroguie temu Przywileiowi, *Juri Majeſtatico, & Reipublicæ*? á Regułá ieſt, *varians in Jure, & Contradictorius ſibi non eſt audiendus.*

6to. Ten Przywiley 1661. OO. Jezuitom Lwowſkim, zupełne rządy nád Akádemią ábſolutnie zoſtáwia, *Regimen porro Univerſitatis directioq; omnis penes Religioſos PP. Societatis Jeſu integra ſemper erit &c.* Ten punkt derogat *Reipublicæ & Conſtitutionibus* 1562. 1535. *&c.* o *Szkołach y Akademiach*? w ktorych dozor y Práwo reformacyi ieſt, przy Powádze Stanow, y Biſkupow, á gdy exempcyá Akádemii Lwowſkiey *á Juribus & Authoritate Reipublicæ* tym Przywileiem 1661 ieſt dána, y Regimen ſámym OO. Jezuitom pozwolone? Proſzę nie ieſtże *Confuſio Juriſdictionum*? Profeſſor Swiecki, naprzykład Práwá, Medycyny &c. inkorporowány tey Akádemii gdzież będzie miáł w ukrzywdzeniu Sąd *appellationis*, od Oycow Jezuitow do OO. Jezuitow? Albo Profeſſor *in Criminalibus*, iákże od OO. Jezuitow má bydź Sądzony y kárány? zá coż przy nich *Regimen totum directioq; integra* má bydź? JAN ZAMOYSKI, Rządy zoſtáwił przy Akádemikach, ále *quo ad Contentioſa Jus Regni* záchowáł, *& in Criminalibus*, káżdemu *forum Competens primæ Inſtantiæ, & appellationis*, przepiſał? Ani Krákowſká, áni Zámoyſká Akádemia ieſt ták założoná, ażeby bez iákowey dependencyi były, y *Regimen Univerſitatis*, przy iednym Stanie zoſtáwić, ieſt *contra praxim Omnium Univerſitatum!*

7mo. Ten Przywiley 1661 mowi: *Eo tamen ſæpe memorati Patres minime prohibentur, quo minus honorem, munus, aut præeminentiam ex Academicis aliquam, ad alios libere, ſponteq; valeant deferre.* To ieſt nie zábrania ſię OO Jezuitom, ażeby Honor, Urząd Godność, iáką Akádemiczną według woli ſwoiey, przenośili do innych?

OO. *Jezuici ná to mowią, nic tu cále do podziwienia, nic przeciwko ſłuſzności* O.*P.*: Proſzę, Urząd *Cancellarij, Procancellarij*, ieſt w Krákowie y Zámościu przy Biſkupách, y to Powágą Apoſtolſką y Krolewſką? Wielebności Wáſzey w tym Przywileiu 1661. nie ieſt dány Kánclerz, ále zoſtáwiony do woli, álbo ſámi ſobie bądźcie, álbo obierzcie obcego, álbo też zruccie y odmiencie? *Minime prohibentur Patres &c.* Rzecz árcy podziwienia godná y przeciwna? *Munus Cancellarij*, ieſt przez ſię, lub przez ſwoich Podkanclerzych, otwieráć examiny, przypuſzczáć do Promocyi? Promocyi *forma* y Doktorowánia dziać ſię powinná *Authoritate Suprema & ejus Cancellarij*? Wielebność Wáſzá ſtánowiąc ſobie Kánclerzá, *Authoritatem majorem* ná ſię przenośiſz niż ſpráwowáć Urząd Kanclerſki? Rozumiem że żaden Biſkup tey Akádemii nie będzie Kanclerzem, ktorego, nie Powágá Náywyżſza ále Wielebność Wáſzá ułożyłá ſtánowić y obieráć, álbowiem to ieſt *contra normam & Coæquationem* y owſzem *cum derogatione Juris Maieſtatici Apoſtolici, Epiſcopalis, &c.*

8vo. Ten Przywiley 1661. ná Akádemią Lwowſką po ſpráwie z OO. Piárámi 1758. mianey w Sądach Zádwornych J. K. MCi, otrzymáł Konfirmácyą táką? *Nos itaq; AUGUSTUS III. REX &c. Inſiſtendo Decreto Judiciorum Noſtrorum Poſt curialium Regni 1758. ex controverſijs prolato, agnitæ nimirum ex vi præinſerti Privilegij Coæquationis Jurium & Privilegiorum memoratæ Univerſitatis Leopolien: S. J. cum Academia & Univerſitate Crac: idem Privilegium &c. Confirmandum eſſe duximus, ita videlicet, ut eadem Academia Leopolienſis &c. iiſdem Juribus & Privilegijs omnibus gaudeat, quibus ſive per Conſtitutionem Anni 1635. ſive*

ſive alio tempore ſibi Conceſſis Academia Cracovienſis gaudet &c. Confirmamus &c

UWAGA SPRAWIEDLIWA.

Wieleb: OO. Jezuici wzwyż pomienionego Przywileiu, ktorego punktá nieco roſtrząſnione, nie śmieli nigdy záżyć, y otworzyć Akádemii, áż dziś w ſto lát z okázyi Spráwy z OO. Piarámi we Lwowie, potrzebną ágnicyą, Dekretem tegoż Przywileiu 1661. á potym ápprobecyą Krolewſką bydź znaleźli, y otwieráią ſobie Akádemią? Ale proſzę, ieſzcze tá Agnicyá bez przypozwu Akádemii ieſt nie ſtáłá, *Erekcya* Lwowſkiey Akádemii y wſzyſtko co Wielebność Wáſzá *via facti* czyni podpádá Sądowi, dlá krzywdy wſzelkim Práwom? *1mo.* Dekret Sądow Zadwornych J. K. MCi 1758. czytáć proſzę ſzczerze? Propozycyá Jego, wſpomina *de Coæquatione* tego Przywileiu 1661. z Przywileiámi Akademii Krák: ále konkluzya Dekretu gdzie moc rezolwowáney kontrowerſyi zámykáć ſię powinná ieżeli ten Przywiley 1661. approbuie álbo uznáie zá ważny wſzyſtkie Trybunáły niech Sądzą?

Excerpt Dekretu 1758.

Ideo tollendo quaſvis Contentiones inter Partes Utraſq; exoriundas, Supra adducta Privilegia excluſiva Utriq; parti Servientia, ita intelligi debere. Ut ubi Scholæ tam publicæ quam privatæ pro erudienda ſæculari Juventute per Societatem Jeſu apertæ extant ibi jam ſimiles Scholæ Religioſorum Scholarum Piarum, aut alterius cujuspiam aperiri in futurum nequeant, & econverſo &c. Niſi aliter pro exigentia rationis temporis, & loci Regia Majeſtas cum Ordinibus Regni, de his diſponere & ſtatuere voluerit, &c.

Pytám ſię gdzież ápprobowány, álbo w porownániu uznány zá ważny Przywiley 1661. z Akádemią Krák:? Práwdá że Indukta Spráwy y Propozycya Dekretu, *de Privilegio Coæquationis*, ále nigdy *de Erectiotne Academiæ Leopolienſis* nie wſpomina? Mowią OO Jezuici, ále Dekretem nie był odrzucony Przywiley 1661. więc Agnitio, uznánie przyięcie iego było? *Odp*: Wſżák inny Przywiley 1754. exkluduiący Szkoły produkowáli OO. Jezuici w Sądách Zádwornych J. K. MCi przeciw OO. Piarom Lwowſkim, y ná nim wygráną ſwoie zákłádáią? iákże może bydź *Agnitio Privilegii* 1661. ná Akádemią, gdy nie o Akádemią był Proceſs? więc Konfirmácyá od J. K. MCi P. N. M. *inſiſtendo Decreto judiciorum Noſtrorum Poſtcurialium &c.* ná Przywiley 1661. otrzymaná ieſt podſtępna, y Erekcya Akádemii Lwowſkiey ná tym fundámencie ieſt przeciwná ſamemu Dekretowi? Ten Dekret ieſt kondycionálny, *niſi aliter pro exigentia rationis &c. Regia Majeſtas cum Ordinibus Regni de his diſponere & ſtatuere voluerit.* Przyznaie Práwo do Szkoł, y rozporządzenie dlá Cáłey merè Rzeczypo: *Regia Majeſtas cum Ordinibus Regni diiſponere & ſtatuere voluerit?* Konfirmacya ta Przywileiem nie ieſt *cum Ordinbus Regni?* Więc, *contra mentem* Dekretu OO. Jezuici &c. Rzeczpoſpolitą rozłączáią z Krolem co do Szkoł y Akádemii w Skryptach ſwoich?

2do. Tá Konfirmácyá 1758. Przywileiu 1661. mowi: *ut iiſdem Privilegiis Academia Leopolien: gaudeat, quibus Academia Cracovienſis per Conſtitutionem 1635. & alias ſibi conceſſis gaudet*, przeciwna ieſt práwom Koronnym. Albowiem Konſtytucya 1635. y wſzyſtkie Powágą Seymu y Cáłey Rzeczypoſpolitey ſą ſtanowione, więc tákąż Powágą powinny bydź kommunikowáne, á nie zá Przywileiem? Wſźák wiele Konſtytucyi ná Indygenaty y Nobilitacye czytamy, więc kto może zá Przywileiem do tych Konſtytucyi Indygenatu bez wiadomości Stanow Rzeczypoſpolitey bydź przypuſzczony? nie rozumiem.

Zarzut OO. Jezuitow.

Przywiley ná Akádemią Lwowską 1661. nie był subreptitiè otrzymany áni zniesiony? Przeto słusznie od Náyiaśń: AUGUSTA III. P. N. M. y od Oyca S. KLEMENSA XIII. Bullą stwierdzony y Erekcya Práwom żadnym nie iest przeciwná.

ODPOWIEDZ.

Wielebność Wászá, w pierwszych dwoch reflexyách má dość odpowiedzi, ále sámá zwyczáiem swoim zádaie kwestye Akádemikom, á ná zádáne sobie w tyle Xiążkách od Akádemikow, nic nie odpowieda, Proszę mi teráz odpowiedzieć?

PYTANIA.

1mo. Czemuż tá Erekcyá Akádemii pretendowáney, zá czásow Náyiaśń: JANA KAZIMIERZA, Nádawcy Przywileiu ná tęż Akádemią nie doszła, czy z niedbalstwa OO. Jezuitow, czy z okázyi kontrádykuiących Práw publicznych, Posłow, y Akádemii?

2do. Czemu Memoryáły drukowáne Swiątobliwych Przodkow Wieleb: Wászey, doprászáiące się o Konstytucyą approbuiącą ná Seymách 1661. y 1662. skutku nie odebrały? choć Práwo do Akádemii ná ow czás przyznawáły Cáłey Rzeczypospolitey?

3tio. Czemu Protestácye rożne y Láuda Seymikowe, miánowicie Mánifest ná Seymie 1662. od J. W. Márszałka Imieniem Izby Poselskiey zánieśiony tę Erekcyą zá przeciwną Práwom Publicznym oskarżył y zátamował?

4to. Czemu Ociec S. ná ow czás ALEXANDER VII. Protestácyi *Equestris Ordinis* nie odrzucił, ále Akádemii Krákowskiey krzywdę y innych Práwo máiących, ná Kongregácyi Kárdynałow Swoich, y Listem Dekretálnym 1663. uznał, y Bulli szukaney ná Akádemią nie pozwolił?

5to. Czemu tenże Ociec S. náwet *Roku* 1665. náprzykrzáiącemuśię Oycu Ubaldynowi, iáko Laudum Przeświet: Woiewodztwá Krák: *Roku* tegoż 1665 świádczy, tákowey Bulli nie wydał?

6to. Czemu Wielebność Wászá tey Erekcyi zá czterech Krolow, JANA KAZIMIERZA, MICHAŁA I. JANA III. AUGUSTA II. do exekucyi nie przywiodłá, dopiero zá piątego gdy Seymy nie dochodzą, niespodzianie ią wznowiłá?

7mo. Czemu wiedząc o dáwnych kontrádykcyách Akádemikow, Wielebność Wászá ich nie przypozwáłá z OO. Piárámi 1758. do Sądow, *ad docendum de Juribus, reponendum Privilegia, & videndum, innovari & executioni demandari Privilegium suum* 1661.

8vo. Dlá iákich Práw stáło się, że Akádemiá Poznáńska OO. Jezuitow podwákroć zá Przywileiem otwártá spádłá?

9no. Przeciwko komu od Akádemii Krák: ná Seymie *Coronationis* Królá MICHAŁA 1669. *justa postulata* zánieśione Rzeczpospolitá przyięłá do uspokoienia?

10mo. Czemu to Wielebność Wászá, po dányeh konwencyonálnych, y Rekonwencyonálnych Mándátách do Sądu J. K. MCi P. N. M. nie czekáłá rozsądzenia z Akádemiámi, ále *via facti* otworzyłá Akádemią. Wszák *litis pendentia & mutuus Actoratus conservat Jura Utriusq; partis* choćby kto *non usum, præscriptionem* chciał zadać, nie może?

11mo. Czemu máiąc Bullę z kláuzulą *sine tamen præjudicio alicuius* nie stáráiá się Wielebność Wászá, *ante omnia solemniter admitti & exequi Bullam, vocatis*

catis partibus, Conditionem Bullæ purificari. Albowiem *Collatio Bullæ, albo* ... *tio ad Acta*, iáko w tym Skrypcie widzę, nie ieſt *Admiſſio, verificatio & purificatio Bullæ in ordine ad exequendum.*

12. Czyli, gdy położone Mándaty y Inhibicye, godzi ſię iákim Prawem, Przywiley powołány ná Sąd do exekucyi przyprowádzáć ſtronie pozwáney przed Dekretem, y nie mieć tego ſobie zá *attentatum*, y zniewágę Sądu &c.

13. Jeżeli Władzá erygowánia Szkoł y Akádemii powinná bydź tylko za Przywileiami, coż miałá zá ſpráwę Rzeczpoſpolitá tyle Konſtytucyámi wdáwáć ſię co do Szkoł y Akádemii náwet w Páktach Hádiackich 1659. y nie zoſtáwiać *plenum Jus Maieſtaticum*, áżeby iák ná Stároſtwá ták ná Akademie Przywileie wypadały?

14. Czyli Páktá Hádiackie ná erygowánie Akádemii z OO. Jezuitámi Lwowſkiemi, czyliteż z Chmielnickim y Kozáctwem ſtánęły? y czyli ie Rzeczpoſpolita *in vigore* mieć chce?

15. Gdy Konſtytucyá 1635, Collegia OO. Jezuitow przyſzłe okryſliłá temi Słowy: *y ktoreby ná potym cum conſenſu Rzeczypoſpolitey fundowáne były &c.* czyli ſłowá tey Konſtytucyi ſą Práwem publicznym álbo nie, y czyli ná Collegium Akádemickie do Lwowá y Erekcyą iego poprzedzić był powinien od Rzeczypoſp: Konſens, ile że y ná ceſſye Stároſtw, konſenſa nie po ceſſyi, ále przed ceſſyą poprzedzaią?

A ieżeli Wielebność Waſzá bierze u ſiebie te pytánia, że to ieſt niemi OO. Jezuitow *pro bono opere lapidare*, bo Erekcya *Univerſitatis* Lwowſkiey ieſt ná pożytek publiczny? proſzę uważyć:

Pożytek publiczny.

1mo. Wſzák ieſzcze większy byłby pożytek publiczny, gdyby wſzyſtkie Zákony w Polſzcze co ich ieſt po Miaſtách Szkoły ſobie y Akademie pootwieráły? wſzyſtkie Ziemie y Woiewodztwá, Trybunały Náywyżſze miały, áżeby do Piotrkowá y Lublina ubogá Szláchta nie ieździłá, Mennice bicia monety ſobie pozákładáły &c. á mogłożby to bydź zá Przywileiem?

2do. Ten ſię názywa pożytek publiczny, ktory ieſt z pożytkiem wſzyſtkich Obywátelow Rzeczypoſpo: ſłużących: Aże Erekcyá Akádemii Lwowſkiey Akádemiom Krákowſkiey y Zámoyſkiey upádek Práw y Fundácyi, rozerwánie Uczniow przynoſi więc &c. z proſtego podobieńſtwa dowod, że y Auſterye bliſko iedna drugiey opuſzczone puſtoſzeią, y iarmarki gdy ſię w wielu Miaſtách rázem zeydą drobnieią y upádáią.

3tio. Ten ieſt pożytek publiczny, ktoregoby Rzeczpoſpolita publicznie żądałá uchwáliłá y ápprobowałá, á że OO. Jezuici twierdzą że erygowáć Akádemie nie ieſt *Juris Reipublicæ*, więc ſami pretendowáną Akádemią Lwowſką zá interes prywátny biorą, y okázáłości ſwoiey ſzukáią.

4to. Ten ieſt publiczny pożytek, ktoryby nádewſzyſtko Wierze S. pomágał. A że Ociec S. ALEXANDER VII. w Liſcie Dekretálnym 1663. ná tęż Samę pretendowáną Erekcyą odpowiedział, że gdy OO. Jezuici iuż Teologii y Filozofii w Lwowie uczą, Náuká Práwá, Medycyny lub Doktorowánia máło álbo nic pomogłoby Wierze S. Więc &c.

5to. Ginie Pożytek cáłemu Duchowieńſtwu świeckiemu, ták záſzczytu y doſkonáłości w Kroleſtwie, gdy ci ktorzy ná pomoc tylko przyzwáni iemu ſrodki náuczania y Prerogatyw Jego dáwnych, przenoſzą do ſiebie áby ſwoy tylko Inſtytut mądry y przeważáiący pokázali. Nie ieſt záżdrość co mowię, bo nie zápierám ále wyznáię Wielebność Waſzę bydź

K poży-

[p]ożyteczną Kościołowi Bożemu, To tylko uwági rzecz godná, co FRAN-CISZEK GRAF Bárkoczy de Szála, Biſkup Agrieńſki, przeieżdzaiąc do Częſtochowy przez Kráków z Węgier, ná Páłácu J. O. Xążęcia Biſkupá Krákowſkiego ś. p. STANISŁAWA Koſtki ZAŁUSKIEGO, od Akádemii Krákowſkiey przywitány powiedźiał: *Oſobliwość znayduię w Kroleſtwie Polſkim, że Akádemią świeckiego Duchowieńſtwá ieſzcze znayduię. Szczycę ſię, táko y ia w Dyecezyi moiey Agryenſkiey cztery Profeſſye Teologiczne y SS. Kanonow, ufundowáwſzy onym Profeſſorow de Clero przełożyłem*, y Mowę * od ſiebie miáną przy otwárciu Szkoł Kommunikował, ktora ieſt przedrukowána w Krákowie *Roku* 1756. záczyná ſię.

* In Eccleſ. Cathedr: Agrienſi. Non Nov. MDCCLIV.

Quod bonum felix fauſtum fortunatumq; ſit Sacrarum Scientiarum Scholam hodie auſpicamur, cui quatuor Profeſſores, de Clero meo de ordine Statuq; Veſtro Præfectos videtis Venerabiles Fratres, & dilecti Filii gáudium & Corona mea. *Dudum exultavi, ut viderem diem iſtum: video & gaudeo. &c. Quod cum in omni ſtatu & conditione hominum experimur, tum de Sacerdotibus ſuo quoq; voto confirmat Apoſtolus:*
1. Tim. 5. qui bene præſunt Preſbyteri duplici honore digni habentur *maximè qui laborant in verbo & doctrina. Et cogitemus quæſo prima naſcentis Eccleſiæ Hungaricæ tempora: Unde putamus Ordini noſtro acceſſiſſe tantam claritatem, Honores, Prærogativas? unde tam altos etiam in profana Republ: magiſtratus? &c. niſi,*
Eccle: 11. Sapientia humilitati exaltabit caput illius, & in medio Magnatorum conſedere illum faciet. *Hæc primum Status publici Miniſtrum Regibus noſtris e Clero dedit: hæc ad intima belli paciſq; conſilia Clerum admiſit: hæc ſupremam Comitatuum moderationem Cleri fidei, & prudentiæ ivali impetravit: &c. Utinam eadem ſit nunc quæ olim Ordinis noſtri exiſtimatio! &c.* Sed vide genus electum, Regale Sacerdotium, gens Sancta, *vide an non in te impletum ſit, quod olim* DEUS
Deut: 28: v. 43 *Iſraeli minabatur.* Advena qui tecum verſatur in terra, aſcendet ſuper te, eritq; ſublimior, tu autem deſcendes & eris inferior. &c. *Dicite amabo, ſi paucos e rudi & egena plebe dematis, cui in aliquo pretio eſtis? a quo vel communia honoris ſigna accipitis? cui vel mendicantium Ordinis Viro non poſthabemini? Eo deſpectus (quod ſæpe vidi & deflevi) iam venimus, ut admodum pauci alicujus notæ homines inveniantur, qui vel ſecreta conſcientiæ ſuæ Parochis credere velint, ſed ſi anima expianda ſit, quocunq; ſuo incommodo, aut impendio regularem Confeſſorem quærunt.* Facti ſumus opprobrium abundantibus & deſpectio ſuperbis! *Atq; hæc Status veſtri miſeratio, hæc fere communis famæ veſtræ iactura impulit me Fratres & Filij Chariſſimi, ut quoniam &c. meo quoq; Clero aliquam ſui*
Prov 9. *excolendi viam aperiam, demq;* Sapienti occaſionem, ut addatur ei Sapientia &c. Słowá ſą Pomienionego Biſkupá, ad Clerum Regni Hungariæ.

Więceybym uwág Wielebności Wáſzey znalazł, gdyby mi [c]zás wyſtárczał piſánia. Jákożkolwiek bądź czyli znáydą lub nie zn[áy]dą y te mieyſce ſwoie, Akádemicy ſłyſzę przynáymniey chcą pokázáć, wdzięczną Pámięć y pilność wiekopomnym Fundatorom ſwoim, że ſię o cáłość [n]ádanych ſobie Práw y funduſzow ile możności ſtaráli, upewniam záś że S. Stolicy Apoſtolſkiey Powágę nade wſzyſtko, nawet w utrzymywániu teráźnieyſzym Práw ſobie pozwolonych y ſtwierdzonych, wielce ſzánuią. Nie mniey Powágę Maieſtátu J. K. Mci P. N. M. ktory w przod ſtwierdził Przywiley exkluduiący Akádemią Lwowſką bo *Roku* 1746 dlá Akádemii Zámoyſkiey, a Przywiley Wielebności Wáſzey ná pretendowáną Erekcyą Akádemii Lwowſkiey dopiero *Roku* 1758. nad myſl ſwoię pierwizą approbowáł, z gorliwości bronią y utrzymuią y proteſtuią ſię iawnie, że ſię nie odpiſuią bydź na záwſze, iakom y ia ieſt z wſzelkim uſzanowaniem cáłego Prześwięt: Zakonu Wielebności Wáſzey kocháiący, lubo w ſpráwie.

PRO LEGE & JUSTITIA.

Dat. w Styczniu R. 1761. Przyiáciel *mpp.*

Łyskáwy Czytelniku ráczyſz wybáczyć popełnionym dlá nágłości Drukárſkim błędom.